

e-ISSN: 2148-4899

Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Pamukkale University Journal of Divinity Faculty
Güz/Autumn 2020, 7/2, 1457-1490

**KKTC HALA SULTAN İLAHİYAT KOLEJİ MEZUNLARININ KURUMSAL
MEMNUNİYET VE AİDİYET DÜZEYLERİ**
**The Institutional Satisfaction and Belonging Levels of TRNC
Hala Sultan Theology College Graduates**

Ahmet KOÇ

Dr. Yakın Doğu Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, e-Mail: ahmedkoc@hotmail.com, Orcid
No: 0000-0001-6165-4401

Hakemler / Referees:

Doç. Dr. Bülent ÇELİKEL / Muğla S. Koçman Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
Doç. Dr. Muhammet Fatih GENÇ / Kocaeli Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Received: 07/10/2020
Kabul Tarihi / Accepted: 03/12/2020
Yayın Tarihi / Published: 30/12/2020
Cilt / Volume: 7
Sayı / Issue: 2
Sayfa / Pages: 1457-1490

Atıf / Cite as: Koç, Ahmet. "KKTC Hala Sultan İlahiyat Koleji Mezunlarının Kurumsal Memnuniyet Ve Aidiyet Düzeyleri" [The Institutional Satisfaction and Belonging Levels of TRNC Hala Sultan Theology College Graduates]. *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi-Pamukkale University Journal of Divinity Faculty* 7/2 (Aralık 2020), 1457-1490. Doi: [10.17859/pauifd.806815](https://doi.org/10.17859/pauifd.806815)

İntihal / Plagiarism: Bu makale, İthenticate intihal tarama programı ile taranmıştır. Ayrıca iki hakem tarafından da incelenmiştir. / This article has been scanned with İthenticate plagiarism screening program. Also this article has been reviewed by two referees.

www.dergipark.gov.tr/pauifd

Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (PAÜİFD), 7 (2) 2020: 1457-1490

KKTC HALA SULTAN İLAHİYAT KOLEJİ MEZUNLARININ KURUMSAL MEMNUNİYET VE AİDİYET DÜZEYLERİ*

Ahmet KOÇ**

Öz

Bu araştırma, KKTC’de ortaokul ve lise düzeyinde din eğitiminin verildiği tek okul olan Hala Sultan İlahiyat Koleji (HİK) mezunlarının kurumsal memnuniyet ve aidiyet düzeylerini belirlemeyi amaçlamaktadır. 2012 yılında kurulmasının ardından HİK ile ilgili henüz müstakil bir çalışmanın yapılmamış olması, bu araştırmayı önemli kılmaktadır. 2020 yılında nicel yöntemle yapılan araştırmaya 258 HİK mezunu katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre HİK mezunlarının okuldaki hem alan eğitiminden hem de din eğitiminden yüksek düzeyde memnun kaldıkları ve okula aidiyet duygularının yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Okula kendi tercihiyle gelmiş olan mezunların, kadın mezunların, okul içindeki üniversite hazırlık kursuna katılan mezunların, okuldaki sosyal faaliyetlere katılan mezunların ve üniversitelerin sağlık bölümlerinde okuyan mezunların daha yüksek memnuniyet ve aidiyet düzeyine sahip oldukları tespit edilmiştir. Ayrıca mezunlar okulda gördükleri meslek (din) derslerinin üniversite sınavındaki başarılarına olumsuz bir etkisinin olmadığını düşünmektedirler. Mezunların kurum memnuniyetleri ile aidiyetleri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu, memnuniyetleri arttıkça okul aidiyetlerinin de arttığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Hala Sultan İlahiyat Koleji, Aidiyet, Memnuniyet.

The Institutional Satisfaction and Belonging Levels of TRNC Hala Sultan Theology College Graduates

Abstract

This research aims to measure the institutional satisfaction and belonging levels of graduates of Hala Sultan Theology College (HSTC), which is the only school in the TRNC where secondary and high school religious education is given. The fact that an independent study has not yet been carried out on HSTC after its establishment in 2012 makes this research important. 258 graduates participated in the study conducted with quantitative method in 2020. According to the results of the research, it was determined that HSTC graduates are highly satisfied with both field education and religious education at school and that they have a high belonging towards their schools. They also think that the religion lessons graduates take at school do not have a negative effect on their success in the university exam. It was been determined that there is a positive and significant relationship between the institutional satisfaction and belonging of the graduates.

* Bu araştırma, Yakın Doğu Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu’nun 24.04.2020 tarih ve YDÜ/EB/2020/470 proje numaralı izni ile uygulanmıştır.

** Dr. Yakın Doğu Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, e-Mail: ahmedkoc@hotmail.com, Orcid No: 0000-0001-6165-4401

Keywords: Religious Education, Turkish Republic of Northern Cyprus, Hala Sultan Theology College, Loyalty, Satisfaction.

Structured Abstract: Muslims conquered the island of Cyprus, which heralded the conquest of the Prophet Muhammad, for the first time in 649 during the period of Caliph Osman. Umm Haram bint Milhan, who received the prayer and good news of the Prophet Muhammad, was martyred in Larnaca during this conquest. Umm Haram bint Milhan is known as "Hala Sultan" because he was the milk aunt of the Prophet Muhammad. Established in 2012 in the Turkish Republic of Northern Cyprus (TRNC) with the same name, Hala Sultan Theology College (HSTC) is the only school in the island where religious education is given at secondary and high school level. HSTC, an official and free public school affiliated to the TRNC Ministry of National Education and Culture; it has a program that combines social sciences, humanities, and religious sciences within the same curriculum. After the establishment of HSTC the number of students in a short period exceeded 1000, and the number of graduates of the school has approached 500. The fact that no independent study has yet been conducted on HSTC makes this research important. This research aims to determine the satisfaction and belonging of HSTC graduates towards their schools. The research was carried out by quantitative method and was carried out in 2020 with the participation of 258 HSTC graduates. According to the results of the research, it was determined that HSTC graduates are highly satisfied with both field education and religious education at school and that they have a high belonging towards their schools. It was found that both the belonging and satisfaction levels of female graduates were significantly higher than male graduates. As the reason for this, it can be explained by the fact that female students are more willing to participate in activities than students are, they adopt the school more, they become more aware of the positive opportunities at school, and as a result they have a higher level of belonging and satisfaction. It was determined that both the belonging and satisfaction of the graduates who attended the university preparatory course opened within the school were higher than the graduates who did not. As the reason for this, it can be explained that the students participating in the course think that the school has a facilitating role in order to reach their future goals, as they benefit more from the educational opportunities of the school. It was found that both the belonging and satisfaction of those who came to school voluntarily were higher than the other groups. As the reason for this; it can be explained by the fact that students who come to school voluntarily can adapt to the school more easily, can be more sociable with friends and teachers, they may need less external support for their academic and social development. Considering whether participation in social activities such as competitions, excursions, social and sports activities at the school affects the belonging and satisfaction of the graduates to the school, it was determined that both the belonging and satisfaction of the graduates who participated in social activities were higher than those who did not. As the reason for this, it can be explained that participation in social activities helps the student to identify with the school, feeds positive feelings towards the school, and enables them to seize personal and social development opportunities at school. They also think that the religion lessons graduates take at school do not have a negative effect on their success in the university exam. In the correlation analysis, it was determined that there is a medium level, positive and meaningful relationship between the school belonging and satisfaction of the graduates, and their school belonging increased as their satisfaction increased. In order to maintain the high level of belonging of the graduates to their schools, various social and sports activities can be organized by both the alumni association and the school administration, among alumni and students. Graduates' satisfaction for having religious education at school and their opinion that the vocational courses they take besides the field courses do not have a negative effect on their entrance to the university can be shared with the current students and their motivation can be increased.

Keywords: Religious Education, Turkish Republic of Northern Cyprus, Hala Sultan Theology College, Loyalty, Satisfaction.

GİRİŞ

Hz. Peygamber'in fethini müjdelediği Kıbrıs adası¹ ilk defa Hz. Osman döneminde 649 yılında Müslümanlar tarafından fethedilmiştir. Hz. Peygamber'in duasına ve müjdesine mazhar olan Ümmü Haram binti Milhan bu fetih esnasında Larnaka'da şehit düşmüştür. Osmanlı Devleti'nin, Kıbrıs adasını yeniden fethinin ardından kendisinin şehit düştüğü yere güzel bir türbe yaptırdığı ve Osmanlı donanmasının Akdeniz'den geçerken top atışlarıyla selam verdiği Ümmü Haram binti Milhan, Hz. Peygamber'in süt teyzesi olması hasebiyle "Hala Sultan" olarak bilinmektedir.² Aynı isimle 2012 yılında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde (KKTC) kurulan Hala Sultan İlahiyat Koleji (HİK), ortaokul ve lise düzeyinde adada din eğitiminin verildiği tek okul olma özelliği taşımaktadır. KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı'na (KKTCMEB) bağlı resmi ve ücretsiz bir devlet okulu olan HİK; sosyal, beşeri ve fen bilimlerini dini ilimlerle aynı müfredat içinde birleştiren bir programa sahiptir.

HİK, kuruluşundan bugüne kadar amacı, müfredatı, sosyo-kültürel kodlara uyumu, fiziksel ve sosyal imkânları, öğretmen ve öğrenci profilleri, öğrenci ve velilerinin okulu tercih sebepleri, mezunlarının üniversiteye yerleşme durumları gibi konularda tartışmaların odağında yer almıştır. Konunun bilimsel zeminden ziyade ideolojik boyutta ele alınması, bu kurumun bir sorun kaynağı olarak algılanmasına ve yürütülen ideolojik bir mücadelenin aracı haline gelmesine yol açmıştır. Hâlbuki HİK öğrencilerinin çeşitli sosyal etkinliklerdeki tutum ve davranışları, mezunlarının farklı üniversiteleri bitirmelerinin ardından değişik meslek dallarında ve toplum içinde kendilerini göstermeleri; din eğitiminin aslında korkulacak bir şey olmadığını, aksine kişinin çalışkanlık, dürüstlük ve vatan sevgisi gibi çeşitli ahlaki erdemleri

¹ Hz. Peygamber'in Kıbrıs'ın fethiyle ilgili hadis-i şerifi şu şekilde nakledilmektedir: Ümmü Haram, kendi evinde bir müddet uyuduktan sonra gülümseyerek uyanan Hz. Peygamber'le diyalogunu şöyle anlatmaktadır: *"Ya Resulallah! Seni ne güldürüyor? diye sordum. O: Rüyamda bana ümmetimden bir kısmı deniz üstünde -padişahların tahtlarına kuruldukları gibi gemilere kemâl-i ihtişamla binerek Allah yolunda deniz harbine gittikleri halde gösterildiler ona gülüyorum, buyurdu. Ben, Ya Resulallah! Benim de o deniz gazilerinden olmam için Allah'a dua buyursanız! diye rica ettim. Resulullah da dua buyurdu. Sonra Resulullah başını yastığa koyarak bir müddet daha uyudu. Sonra yine gülümseyerek uyandı. Yine ben: Ya Resulallah! Neye gülüyorsunuz? diye sordum. Resulullah: Bu defa da ümmetimden bir kısmının padişahların tahtlarına kuruldukları gibi (kara nakliyeleri üstünde) debdebeli bir mevkib hâlinde gazaya gittikleri gösterildi, buyurdu. Ben: Ya Resulallah, bunlar arasında da bir gazi olarak bulunmama dua buyursanız! dedim. Resulullah: Hayır, sen birincilerden (deniz gazilerinden)sin! diye karşılık verdi."* Bkz. Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail el-Buhârî, *el-Câmiu's-Sahîh*, thk. Mustafa Dîb el-Boğa (Yemâme: Dâru İbn Kesîr, 1987), "Cihâd ve Siyer", 3, (No. 2789).

² Hüseyin Algül, "Osmanlılar Devrinde Kıbrıs Seferinin Manevi Cephesi ve Ebussuud Efendi'nin Seferle İlgili Fetvası", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2/2 (1987), 38.

kazanmasında yardımcı olduğu gerçeğini ortaya koymuştur. Bu bağlamda HİK'teki eğitimin niteliğini ortaya koyacak şekilde müfredatı, öğrenci, öğretmen ve veli profilleri, fiziksel-sosyal imkânları, öğrenci ve velilerinin okulu tercih sebepleri gibi farklı etkenlerin incelenmesi ve ilgili paydaşlardan mevcut duruma dair geri bildirim alınması hem bilimsel açıdan hem de toplumdaki uzlaşma ve hoşgörü kültürünün yerleşmesi açısından önem taşımaktadır.

Bu araştırma, HİK mezunlarının artık üniversite mezunu oldukları ve toplum hayatının içine çeşitli şekillerde girdikleri bir zamanda, ortaokul ya da lise eğitimlerini gördükleri HİK'e yönelik memnuniyet ve aidiyet düzeylerini belirlemeyi hedeflemektedir. HİK mezunlarının farklı açılardan profillerinin betimlenmesi, mezun oldukları okula yönelik memnuniyet ve aidiyet düzeylerinin tespit edilmesi okulu bilimsel anlamda tanımak ve tanımlamak için önemlidir. Ayrıca bu araştırmanın, okulun eğitim hizmetlerindeki devamlılığı, amaçlarına ulaşması ve başarılı olması yönündeki hedeflerine de katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Çünkü okulun eğitim hizmetlerindeki devamlılığının, amaçlarına ulaşmasının ve başarılı olmasının, paydaşlarının memnuniyet ve aidiyetiyle yakından ilişkili olduğu ifade edilmektedir.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Kıbrıs'ta Din Eğitimi ve Hala Sultan İlahiyat Koleji

Din de eğitim de topluma iyi ve faydalı insan yetiştirmek gibi nihaî bir amaca sahiptir. Bu ortak amaç sebebiyle din ve eğitim tarih boyunca etkileşim içerisinde olmuştur.³ Bu etkileşim kurumsal alana din eğitimi veren okullar aracılığıyla yansımıştır. Kıbrıs'ta bu anlamda ortaokul ve lise düzeyinde din eğitimi Osmanlı döneminde başlamıştır. Kıbrıs, Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetinde bulunduğu 307 yıllık süre içerisinde klasik Osmanlı eğitim sisteminin uygulandığı bir ada olmuştur. İngiltere'nin 1878 yılında Kıbrıs'ın idaresini geçici olarak ele aldığı yıldan itibaren de adadaki din eğitimi aynı şekilde devam etmiştir. Bu dönemde de örgün eğitim kurumlarındaki din eğitimi, Osmanlı Devleti'nin diğer bölgelerinde olduğu gibi uygulanmış ve derslerde okutulan kitaplar da İstanbul'dan getirilmiştir.⁴ Kıbrıs'taki medreseler, Türkiye'deki uygulamanın aksine, yürürlüğe giren bir kanuna dayalı olarak kapatılmamış, modern eğitim kurumlarının yaygınlaşması ile Türkiye'deki İmam Hatip Okulu benzeri bir eğitim kurumuna dönüşmüştür. Bu süreçte Türkiye'de 29 yerde açılmış olan İmam Hatip Okulu'na benzer bir okul Kıbrıs'ta da 1932 yılında İslam İlahiyat Okulu adıyla açılmıştır.⁵ Ayrıca Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra din derslerinin süreç içerisinde müfredattan çıkarılması ilkokul

³ Ömer Alper Karasubaşı, *Öğrenci ve Mezunlarının Perspektifinden İmam Hatip Liselerinin Değerlendirilmesi* (Tokat: Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 28.

⁴ Volkan Nurçin, "İngiliz İdaresinde Kıbrıs'ta Örgün Din Eğitimine Genel Bir Bakış", *Batman Üniversitesi İslami İlimler Dergisi* 3/1 (Haziran 2019), 21.

⁵ Volkan Nurçin, "İngiliz İdaresi'nde Kıbrıs'ta Din Görevlisi Yetiştiren Bir Kurum: İslam İlahiyat Okulu", *Yakın Doğu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5/2 (Aralık 2019), 210.

seviyesindeki Kıbrıs Türk okullarında uygulanmayarak İngiliz idaresinin sonuna kadar kesintisiz şekilde din derslerinin okutulmasına devam edilmiş, ortaokul ve lise düzeyindeki din dersleri de 1940'lı yıllara kadar devam etmiştir. Daha sonra ortaokul ve lise düzeyinde din dersleri kaldırılmasına rağmen öğrencilerin Cuma namazına gitme zorunlulukları devam etmiştir.⁶

1960 yılında kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'nde ve 1974 yılında kurulan KKTC'de ise eğitim sisteminin tümünde olduğu gibi din eğitiminde de Türk eğitim sistemi referans kabul edilmiştir. Önce seçmeli olarak verilen din dersleri daha sonra zorunlu dersler kapsamına alınmıştır. Bununla birlikte bu süreçte din görevliliği yapacak kişiler ile din derslerini okutabilecek öğretmenlerin yetiştirilebileceği ortaokul, lise ve fakülte düzeyindeki eğitim kurumlarının açılması mümkün olmamıştır.⁷ Bu ihtiyaç zaman zaman KKTC'den Türkiye'ye giderek bu eğitimi gören öğrenciler sayesinde zaman zaman da Türkiye'den gelen öğretmen ve din görevlileri sayesinde karşılanmıştır. İlerleyen süreçte KKTC halkının yoğun taleplerinin karşılanması amacıyla 2011-2012 eğitim öğretim yılında, yüksek din eğitimi veren ilk fakülte Yakın Doğu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi olmuştur.

KKTC'de lise düzeyinde din eğitimi ise 2011-2012 eğitim öğretim yılında Haspolat Meslek Lisesi bünyesinde açılan İlahiyat Bölümünde vermeye başlanmıştır. 2012-2013 eğitim-öğretim yılında ise ortaokul ve lise düzeyinde din eğitimi verecek olan HİK, KKTCMEB'e bağlı resmi ve ücretsiz bir devlet okulu olarak Lefkoşa'da açılmıştır. Açıldığı ilk yıldan itibaren çeşitli tartışmalara⁸ ve öğretmen sendikaları tarafından açılan kapatma davalarına⁹ konu olsa da zaman içinde öğrenci ve velilerin yoğun talebinin görülmesi, HİK'in toplum tarafından kabul edildiğini hatta mevcut talebi karşılayamadığından yenilerinin açılması gerektiğini ortaya koymaktadır. İlahiyat bölümü olarak açıldığı ilk yılında 25 öğrenciyle eğitime başlayan HİK, 2019-2020 eğitim-öğretim yılında 1117 öğrenci sayısına ulaşmıştır. Ortaokul bölümüne hem sınavla hem ilkokul diploma puanına göre, lise bölümüne de ortaokul diploma puanına göre öğrenci kabul edilen okula öğrenci başvuru sayısı ise genel olarak kontenjanın 2-4 katı arasında gerçekleşmektedir.¹⁰ Çünkü ortaya çıkan bu gerçek,

⁶ Nurçin, "İngiliz İdaresinde Kıbrıs'ta Örgün Din Eğitimine Genel Bir Bakış", 29.

⁷ Volkan Nurçin, *Kıbrıs'ta Din Eğitiminin Dönüşümü ve Türkiye'nin Etkileri* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2019), 281.

⁸ Tartışmalar için bk. Kıbrıs Türk Orta Eğitim Öğretmenler Sendikası, "Külliyede Eğitim Yapmaktansa Çadırı Tercih Ederiz", <https://www.ktoeos.org/wp-content/uploads/2012/02/basinbildirisi12-19-2012.pdf> (Erişim 14 Nisan 2020). Kıbrıs Postası, "Elcil: Hem Kumarhaneleri, Hem Cami'leri Açan AKP Anlayışdır", http://www.kibrispostasi.com/c35-KIBRIS_HABERLERI/n56929-Elcil-Hem-kumarhaneleri-hem-Camileri-acan-AKPAnlayisidir (Erişim 14 Nisan 2020).

⁹ Dava için bk. KKTC Yüksek İdare Mahkemesi, YİM No:39/2014, D. No:25/2016, 18-19, 27-28. KKTC Yüksek İdare Mahkemesi, YİM No:183/2016, D. No:28/2017, 24 Ekim 2017, 15-17.

¹⁰ Hala Sultan İlahiyat Koleji giriş sınavlarına başvuran öğrenci sayıları ve kazanan öğrenci sayıları için bk.:2017 yılı için: <http://www.mebnet.net/sites/default/files/Halasultan.pdf> (Erişim 14 Nisan 2020). <http://www.mebnet.net/>

yapılan tartışmaların ve açılan davaların bilimsel ve sosyolojik temelden uzak olduğunu, ideolojik kaygılarla yürütüldüğünü göstermektedir. Tamamına yakınının üniversiteye yerleştiği HİK mezunlarının sayısı 2020 yılı itibarı ile 559 olup, HİK'in ilk iki dönem mezunları artık üniversite mezunu olarak KKTC'de avukat, mimar, öğretmen, akademisyen, din görevlisi, mühendis, hekim, astsubay gibi farklı pozisyonlarda aktif olarak görev yapmaya başlamışlardır.

1.2. Öğrenci Memnuniyeti ile Okula Aidiyet Duygusu Arasındaki İlişki

Kişinin yaşadığı hayata yönelik beklentilerinin karşılanması halinde gerçekleşen tatmin duygusu olarak tanımlanan memnuniyet kavramı, genelde sevinç ve mutluluk duygularıyla gösterilir. Kişinin memnuniyeti, aldığı bir ürün veya gördüğü bir muameleden umduğunu bulması şeklinde açıklanmaktadır.¹¹ Okul memnuniyeti ise öğrencilerin psikolojik olarak iyi oluşlarını anlatan, onların okuldaki yaşam tecrübeleri, aktif öğretmen ve çevre desteği, olumlu bir iklim ve okul bağlılığıyla ilişkilendirilen bir olgudur.¹² Öğrencilerin memnuniyeti ve olumlu okul algısı hem okul yönetimi açısından hem de eğitimin diğer tüm paydaşları açısından çok önemlidir. Çünkü öğrencilerin eğitim kurumunun hizmet kalitesi ve olanaklarından duydukları memnuniyeti değerlendirmek, okulun geliştirilmesine ve okula duyulan bağlılığın artmasına katkı sağlayacaktır.¹³

Okul yaşamı ve okuldaki öğretmen, öğrenci ve diğer paydaşların bu yaşantıdan memnuniyetleri okulda oluşan kültüre bir başka ifadeyle okul iklimine bağlıdır. Okul iklimi en genel ifadeyle, okulun fiziksel özelliklerine, okuldaki insanların demografik ve kültürel özgeçmişine, insan ilişkilerinin niteliğine ve okuldaki bireylerin okul ortamında paylaştıkları değer veya inançlara bağlı olarak gelişir.¹⁴ Eğitim literatüründe "paydaş memnuniyeti" olarak ele alınan öğrenci, veli ya da mezun memnuniyetini etkileyen faktörler; güvenilirlik, güvence, empati, karşılık verebilirlik ve fiziksel yeterlilik boyutlarıyla ele alınmaktadır.¹⁵ Eğitim kurumundaki hizmet kalitesini belirleyen ve öğrencilerde memnuniyet hissi oluşturan bu unsurlar aynı

[sites/default/files/2018KGS2-AdayNoSirali-HIK_0.pdf](http://www.mebnet.net/sites/default/files/2018KGS2-AdayNoSirali-HIK_0.pdf) (Erişim 14 Nisan 2020). 2018 yılı için: http://www.mebnet.net/sites/default/files/2018KGS1_HIK.pdf <http://www.mebnet.net/sites/default/files/2018KGS-HIK-Kazananlar.pdf> (Erişim 14 Nisan 2020); 2019 yılı için: <http://www.mebnet.net/sites/default/files/HalaSultan%C4%B0lahiyatSiraliListe.pdf> (Erişim 14 Nisan 2020).

- 11 Richard L. Oliver, *Satisfaction: A Behavioral Perspective on the Consumer: A Behavioral Perspective on the Consumer*, (New York: Routledge, 2014), 2.
- 12 İsmail Şahin, "Predicting Student Satisfaction in Distance Education And Learning Environments", *Turkish Online Journal of Distance Education* 8/2 (Nisan 2007), 117.
- 13 Lanie M. Santos, "Perceived Image of De La Salle Lipa, Satisfaction and Loyalty of Cbeam Students", *DLSL Journal of Management* 3/1 (Aralık 2016), 23.
- 14 Wayne K. Hoy vd., *Open Schools, Healthy Schools: Measuring Organizational Climate* (Newbury Park, Calif: Sage Publications, 1991), 156.
- 15 Richard Emanuel - J. N. Adams, "Assessing College Student Perceptions of Instructor Customer Service via the Quality of Instructor Service to Students (QISS) Questionnaire", *Assessment & Evaluation in Higher Education* 31/5 (Ekim 2006), 538.

zamanda öğrencilerin aidiyet duygusunu da doğrudan etkilemektedir.¹⁶ Öğretim kalitesi, paydaşlar arasındaki etkileşimler ve altyapı gibi çeşitli unsurlardan etkilenen bu süreç olumlu neticelendiği takdirde öğrencinin okula aidiyet duygusu da olumlu yönde gelişir.¹⁷

Aidiyet; bireyin yaşadığı ortamda varlığının kabul görmesi ve onaylanması olarak tanımlanmaktadır.¹⁸ Aidiyetin gerçekleşmesinin en önemli faktörü, bireyin aidiyet kurmakta olduğu kişi ya da kurumla olan ilişkisinin kalitesidir, eğer bir ilişkinin temeli güçlü ise o kişinin ait olma güdüsünün gerçekleşmesi de yüksektir.¹⁹ Okul aidiyeti ise öğrencinin, kendisini okuduğu okula ait hissetmesi, diğer öğrenciler, öğretmenler ve personel grubunun bir üyesi olduğunu ve bu sosyal grup tarafından da kendisinin bu şekilde kabul edildiğini düşünmesi anlamına gelmektedir.²⁰ Okul aidiyetinin bir anda oluşan ve gelişen bir duygu olmadığı, zamanla, okul içi etkinliklerle, sosyal paylaşımlarla ve okulun diğer üyeleriyle ikili ilişkilerle geliştiği bilinmektedir. İlgili literatür incelendiğinde okul aidiyetinin; duygusal, davranışsal ve bilişsel olmak üzere üç boyutunun olduğu,²¹ sunulan eğitim hizmetinin kalitesinden ve kurumun imajından (itibarı) etkilendiği görülmektedir.²² Okul aidiyetinin; okuldan memnun olma, kişiler arası olumlu ilişkiler, geleceğe olumlu bakış ve okul etkinliklerine katılımı olumlu yönde; okula karşı soğuma ve yabancılaşma hissini ise olumsuz yönde etkilediği tespit edilmiştir.²³

Öğrenci aidiyeti sadece öğrencilerin öğrenim görmekte oldukları zaman ile sınırlı değildir. Mezun öğrencilerin sadakati de eğitim kurumları için önemlidir. Aslında öğrenci aidiyetinin üstün yanları (avantajları), öğrenci okuldan mezun

-
- ¹⁶ Clarisse Cordeiro Medeiros - Arilda Teixeira, "The Influence of Teaching Quality Attributes to Retain Students at a Federal Education Institution", *Revista Eletrônica de Gestão Organizacional* 17/1 (Haziran 2019), 58.
- ¹⁷ Juan Alejandro Gallegos - Arturo Vasquez, "Explaining University Student Loyalty: Theory, Method, and Empirical Research in Chile", *Academia Revista Latinoamericana de Administración* 32/4 (Kasım 2019), 527.
- ¹⁸ Fatma Alaca, *İki Dilli Olan ve Olmayan Öğrencilerde Okul Yaşam Kalitesi Algısı ve Okula Aidiyet Duygusu İlişkisi* (Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011), 2.
- ¹⁹ Ahmet Akın vd., "Genel Aidiyet Ölçeği'nin Türkçeye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması", *Türk ve İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 3/7 (Haziran 2016), 272.
- ²⁰ Mediha Sarı - Aslı Özgök, "Ortaokul Öğrencilerinde Okula Aidiyet Duygusu ve Empatik Sınıf Atmosferi Algısı", *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 13/2 (Aralık 2014), 480.
- ²¹ Shane R. Jimerson vd., "Toward an Understanding of Definitions and Measures of School Engagement and Related Terms", *The California School Psychologist* 8/1 (Ocak 2003), 8.
- ²² Esra Tekel - Mithat Korumaz, "Yükseköğretimde Öğrenci Sadakâti Ölçeği: Uyarlama, Dil Geçerliği ve Faktör Yapısının İncelenmesi", *Kalem Uluslararası Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi* 7/1 (Haziran 2017), 189.
- ²³ İbrahim Aşlamacı - Emrah Eker, "İmam-Hatip Lisesi Öğrencilerinin Okul Aidiyet ve Dinî Tutum Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", *Değerler Eğitimi Dergisi* 14/32 (Aralık 2016), 12.

olduktan sonra en üst düzeye ulaşır.²⁴ Mezun olan öğrencilerin okula aidiyeti yüksek olduğu takdirde okuluna maddi ve manevi destek olur, kendi okulunun mezunlarına iş imkânları sağlar, okulunu çevresine olumlu olarak anlatır, aday öğrencileri olumlu söylemleriyle teşvik eder ve bu sayede kulaktan kulağa iletişim yoluyla okul daha tanınmış ve kabul görmüş olur.²⁵ Ayrıca yüksek seviyede öğrenci aidiyetinin sağlanması durumunda, öğrencinin kendisinin veya bir yakınının aynı türden bir eğitim hizmetine ihtiyacı ortaya çıktığında yeniden aynı kurumu tercih etmesi beklenmektedir.²⁶ Mezun olduğu okul hakkında olumsuz söylemlerde bulunulduğunda veya okulunun haksız bir saldırıya maruz kaldığında düşündüğünde, aidiyet düzeyi yüksek öğrenciler aidiyet duygusuyla harekete geçerek okullarını savunurlar. Bu kişiler okulunun başarılarını kendi başarıları gibi görerek her türlü şart altında mezun oldukları okulu desteklerler. Başkaları tarafından okulları övüldüğünde bu övgüyü kendisine yapılmış gibi hissederler. Ayrıca hiçbir çıkar beklemezsizin okulu için çalışabilirler.²⁷

1.3. Araştırmanın Önemi ve Amacı

HİK mezunlarının memnuniyet ve aidiyet düzeylerini belirlemeye yönelik yapılan bu araştırma, HİK'in kuruluş aşamasında bulunan ve okulun ilk beş yılında orada eğitim gören HİK mezunlarıyla gerçekleştirilmiştir. Bu bakımdan ilk mezunlar denilebilecek bu grubun okulda aldıkları eğitimin beklentilerini karşılama seviyesi, okula yönelik aidiyet düzeyleri ve okudukları okulun hayatlarına etkileri hakkındaki görüşlerinin, bu okulda verilen eğitimin niteliği hakkında fikir vermesi ve belirleyici olması beklenmektedir. Çünkü adada dini eğitimin verildiği ilk ve tek ortaokul/lise olan HİK'te okuyarak bu okulun iklimi içinde bulunmuş, okulun paydaşlarıyla irtibat kurmuş, okula yönelik tartışmaları ve kapatma davalarını yaşamış ve nihayetinde mezun olarak üniversiteye ve hayata yelken açmış HİK mezunlarının okullarına yönelik duygu ve düşünceleri araştırmacılar, eğitim politikalarını belirleyiciler ve uygulayıcılar için önem arz etmektedir. Şimdiye kadar HİK ile ilgili müstakil bir çalışma yapılmamış olması, sadece KKTC'deki din eğitimi ve dini hayatı konu alan bazı çalışmalarda²⁸ yer verilmiş olması da bu çalışmayı ayrıca önemli kılmaktadır.

²⁴ Esra Çalık Var, *Üniversite Öğrencilerinde ve Mezunlarında Öğrenci Sadakatini Yordayan Değişkenlerin Yapısal Eşitlik Modellemesiyle İncelenmesi* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2013), 6.

²⁵ Vilma Tamuliene - Rasa Murzaite, "The Influence of Higher Education Image on Students Loyalty in Lithuania", *Transformations in Business & Economics* 12/2 (Nisan 2013), 200.

²⁶ Tekel - Korumaz, "Yükseköğretimde Öğrenci Sadakâti Ölçeği", 189.

²⁷ Helena Alves - Mário Raposo, "Conceptual Model of Student Satisfaction in Higher Education", *Total Quality Management & Business Excellence* 18/5 (Temmuz 2007), 586.

²⁸ İsmail Sezgin, *Kıbrıslı Türklerin Dini Yaşayışları Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma (Güzelyurt Örneği)* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019). Volkan Nurçin, *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Örgün ve Yaygın Din Öğretimi Tartışmaları* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012). Nurçin, *Kıbrıs'ta Din Eğitiminin Dönüşümü ve Türkiye'nin Etkileri*. Nurçin, "İngiliz İdaresi'nde Kıbrıs'ta Din Görevlisi Yetiştiren Bir Kurum". Ahmet Koç - Esma Özkan, "Örgün Din Eğitimi Veren Kurumlarda

Bu araştırmanın amacı, HİK mezunlarının okullarına yönelik memnuniyet ve aidiyet düzeylerini tespit etmektir. Araştırmanın problem cümlesi; “*Hala Sultan İlahiyat Koleji mezunlarının okullarına yönelik memnuniyet ve aidiyetleri ne düzeydedir?*” şeklindedir. Araştırmanın alt problemlerinde HİK mezunlarının okullarına yönelik memnuniyet ve aidiyet düzeylerinin, “*cinsiyet, okurken ikamet ettikleri yer, okul bünyesindeki üniversite hazırlık kursuna gitme durumu, okul tercihinde etkili olan kişi/kişiler, okul içinde yapılan sosyal faaliyetlere katılma durumu, şu an okudukları fakülte*” değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediği ile memnuniyet ve aidiyet düzeyleri arasındaki ilişkinin yönü ve düzeyi incelenmiştir.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli

Araştırma, nicel araştırma yöntemine göre gerçekleştirilmiştir. Araştırma konusu olan HİK mezunlarına yönelik karşılaştırma türü ilişkisel tarama yolu ile durum tespiti yapılmıştır. Tarama modeli geçmişteki veya mevcut durumu var olduğu şekliyle betimler.²⁹ Mezunların memnuniyet ve aidiyet düzeylerini belirlemek için nicel veri toplama araçları kullanılmıştır.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni HİK mezunlarından oluşmaktadır. Araştırmanın yapıldığı 2020 yılı itibarı ile toplam mezun sayısı 399 olup, mezunların 258’i araştırmanın örneklemi oluşturmaktadır. Örneklem grubunun evreni temsil gücünü hesaplamada 0,95 güven düzeyi ve 0,05 sapma miktarı olarak kabul edilmiştir. Yapılan işlem sonucunda bu çalışmanın 399 birimlik evreni temsil edecek olan minimum örneklem sayısı 196 olarak hesaplanmıştır.³⁰ Elde edilen bu sonuca göre araştırmadaki 258 birimden oluşan örneklemin, çalışma evrenini temsil gücü için yeterli olduğu söylenebilir. Araştırma katılımcılarının demografik özellikleri Tablo 1’de verilmiştir:

Tablo 1. Araştırmada Yer Alan Katılımcıların Demografik Özellikleri

Değişken	N	%	
Cinsiyet	Kadın	161	62,4
	Erkek	97	37,6
Okul zamanında ikamet ettiği yer	Kendi evimizde kaldım	197	76,4
	Okul yurdunda kaldım	55	21,3

Kur’an-ı Kerim’in Anlamının Öğretilmesi Üzerine Bir Araştırma”, *Yakın Doğu Üniversitesi İslam Tetkikleri Merkezi Dergisi* 5/2 (Aralık 2019), 187-232. Hasan Burak Aydın, *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde Yerli Kıbrıslılar ile 1974 Türkiye Göçmenlerinin Dini İnanç ve Uygulamalarının Karşılaştırmalı Bir Analizi: Güzelyurt Örneği*, (Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020).

²⁹ Şener Büyükoztürk vd., *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2019), 98.

³⁰ Büyükoztürk vd., *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, 98.

	Diğer	6	2,3
Üniversite sınavına hazırlanma durumu	Okul kursuna katıldım	144	55,8
	Okul dışındaki bir kursa gittim.	26	10,1
	Herhangi bir kursa gitmedim.	88	34,1
Okul tercihinde etkili olan kişi/kişiler	Kendi tercihimle geldim.	160	62,0
	Anne-babamın isteğiyle geldim.	68	26,4
	Arkadaşımın tavsiyesiyle geldim.	10	3,9
	Diğer	20	7,8
Okul içindeki sosyal faaliyetlere katılım durumu	Evet, katıldım.	164	63,6
	Hayır, katılmadım.	94	36,4
Şu an okudukları fakülte (alan/bölüm olarak)	İlahiyat Alanı	40	15,5
	Öğretmenlik Bölümleri	50	19,4
	Sosyal Bilimler	74	28,7
	Sağlık Bilimleri	46	17,8
	Mühendislik Bölümleri	48	18,6
TOPLAM		258	%100

Katılımcıların görüşlerinin çok farklı açılardan analiz edilebilmesi için demografik özellikler geniş tutulmuştur. Mezunların cinsiyetlerine göre dağılımlarına bakıldığında okuldaki öğrenci profiline uygun olarak³¹ kadın katılımcıların daha fazla (%62,4) olduğu görülmektedir. Mezunların büyük çoğunluğunun (%76,4) kendi evlerinden okula gelip gittikleri, %21,3'ünün ise okul yurdunda kaldığı görülmektedir. Mezunların yarıdan fazlasının (%55,8) okul bünyesinde açılmış olan üniversite hazırlık kursuna katıldıkları, önemli bir kısmının ise (%34,1) herhangi bir kursa gitmediği görülmüştür. Bir bölümünün kursa gitmeme sebebi, okul bünyesindeki kursun 2017 yılında açılmış olması ve KKTC üniversitelerine sınavsız girilebiliyor olması olabilir.

Mezunların çoğunluğu (%62,0) HİK'e kendi istek ve tercihleriyle geldiklerini söylemiş, %26,4'ü anne-babasının istekleriyle geldiklerini ifade etmişlerdir. Az sayıdaki mezun (%3,9) arkadaş tavsiyesi ile bir bölümü ise (%7,8) öğretmen, akraba vb. kişilerin tavsiyesi ile geldiklerini ifade etmişlerdir. Bu sonuç, İHL'de öğrenim gören öğrencilerin okula ilişkin tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelendiği bir araştırmadaki öğrencilerin %61,8'inin bu okulu kendisinin tercih ettiği,³² başka

³¹ Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı (KKTCEB), "2018-2019 Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Eğitim İstatistikleri Yıllığı", (Erişim 20 Nisan 2020).

³² İsa Çetin, *Anadolu İmam Hatip Liselerinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Okula İlişkin Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi* (İstanbul: Sebhattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017), 50.

bir araştırmada da İHL'ni kendi isteği ile tercih edenlerin oranının %60 olduğu şeklindeki sonuçlarla örtüşmektedir.³³

Mezunların büyük kısmının (%63,6) okul içinde düzenlenen yarışmalar, kulüp çalışmaları, spor etkinlikleri, geziler gibi sosyal faaliyetlere katıldığı görülmektedir. Mezunların fakülte tercihlerine bakıldığında dengeli bir dağılım olduğu; ilahiyat, öğretmenlik, sosyal, sağlık ve mühendislik alanları şeklinde kategorize edilebilen birbirinden farklı bölümlerde eğitimlerine devam ettikleri görülmektedir. Araştırmalarda İHL öğrencilerinin en çok okumak istedikleri iki bölümün ilahiyat ve sağlık bölümleri olduğu ifade edilmektedir.³⁴

2.3. Veri Toplama Araçları

Okul Sadakati Ölçeği: Araştırmada kullanılan “Okul Sadakati” ölçeği Esra Çalık Var tarafından 2013 yılında geliştirilmiştir. 24 maddeden oluşan, beşli Likert tipli ölçek; “örgütsel özdeşleşme, kararlılık, kendini adama” olmak üzere üç faktörden oluşmaktadır. Cronbach Alfa katsayısı ölçeğin bütünü için 0,94; alt boyutları için ise sırasıyla 0,92, 0,88, 0,84’tür. Madde-toplam test korelasyonları 0,34 ile 0,76 arasında değiştiği gözlemlenmiştir. Yüksek puan değeri katılımcının aidiyetinin de yüksek olduğunu ifade etmektedir. Veriler ölçeğin öğrenci sadakatini belirlemek için geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olarak kullanılabilirliğini göstermektedir.

Okul Memnuniyeti Anketi: Araştırmada mezunların memnuniyet düzeylerini belirlemek için araştırmacı tarafından hazırlanan anket uygulanmıştır. Ankette mezunlardan “okulda gördükleri alan derslerinden memnun olma durumu, okulda aldıkları din eğitiminden memnun olma durumu, meslek derslerinin haftalık ders saatlerinin yeterliliği durumu ve meslek derslerinin üniversite sınavlarını etkileme durumu” hakkındaki görüşleri öğrenilmeye çalışılmıştır.

2.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Yakın Doğu Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu’nun 24.04.2020 tarih ve YDÜ/EB/2020/470 proje numaralı izninin ardından araştırmanın uygulanması için okulun HİK Mezunlar ve Mensuplar Derneği (HİKDER) ile iletişime geçilmiştir. Veriler 2020 yılında, HİKDER’in organizasyon ve desteğiyle elde edilmiştir. Araştırma öncesinde katılımcıların yazılı onayları alınmıştır.

Araştırmanın istatistiksel analizi için SSPS 25.0 programı kullanılmıştır. Mezunların görüşlerine göre okula yönelik memnuniyet ve aidiyet düzeylerinin tespit edilmesinde aritmetik ortalamalar hesaplanmıştır. Ölçekte kullanılan beşli Likert Ölçeği, 1’den 5’e kadar olan değerlendirme ölçeği olduğundan beş eşit parçaya

³³ Muhammet Cevat Acar, “İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin Dini Sorumluluk Düzeylerinin İncelenmesi: Bingöl Örneği”, *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2/4 (Ekim 2014), 159.

³⁴ Nevzat Gencer, “İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinde Okul Aidiyet Duygusu (Çorum Örneği)”, *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (SAUIFD)* 21/39 (Haziran 2019), 29.

bölünerek her seçeneğe karşılık gelen puan aralığı belirlenmiştir. Buna göre; 1,00-1,79 arası “hiç”, 1,80-2,59 arası “az”, 2,60-3,39 arası “orta”, 3,40-4,19 arası “yüksek” ve 4,20-5,00 arası ise “tam” olarak değerlendirilmiştir. Analizde tüm alt problemlerin özellikleriyle uyumlu istatistiksel analizler uygulanmıştır. Grup sayısı iki olan demografik faktörler arasındaki farklılıkları tespit etmek amacıyla t testi kullanılmıştır. Grup sayısı ikiden çok olan öğelerin ilk olarak sorulara verdikleri cevaplar bakımından homojen dağılıp dağılmadıklarını tespit etmek amacıyla Levene testi kullanılmıştır. Homojen dağılan gruplarda Anova testi kullanılarak gruplar arasında farklılığın 0,05 (%95) anlamlılık seviyesinde olup olmadığı incelenmiştir. Homojen dağılım göstermeyen gruplarda ise farklılık testi olarak Anova testinin alternatifi olan Brown-Forsyth testi kullanılmıştır. Anlamlı farklılık tespit edilen gruplarda hangi grupların diğerlerinden ayrıştığını belirlemek amacıyla LSD testi uygulanmıştır. Anket sonuçlarının bağımlı ve bağımsız değişkenlere ilişkin frekans ve yüzdeler tabloları verilmiş, daha sonra değişkenler arasında anlamlı ilişki olup olmadığını tespit amacıyla Ki-Kare (χ^2) analizi yapılmıştır.

3. BULGULAR

3.1. HİK Mezunlarının Aidiyet Düzeyleri

HİK mezunlarının aidiyet düzeylerini belirlemek için yapılan analizlerin sonuçları tablolar halinde gösterilmiştir. Araştırmamızın konusu olan HİK mezunlarının aidiyet düzeylerini gösteren veriler Tablo 2’de verilmiştir:

Tablo 2. HİK Mezunlarının Okullarına Yönelik Aidiyet Düzeyleri

Faktör	N	Min.	Max.	\bar{X}	Std	SD	Aidiyet Değeri
Örgütsel Özdeşleşme	258	1,33	5,00	4,17	0,436	0,701	Yüksek
Kararlılık	258	1,00	5,00	4,22	0,638	1,025	Tam
Kendini Adama	258	1,00	5,00	3,84	0,555	0,884	Yüksek

Tablo 2’deki sonuçlara göre HİK mezunlarının örgütsel özdeşleşme ($\bar{X}=4,17$) ve kendini adama ($\bar{X}=3,84$) faktörlerinde yüksek düzeyde; kararlılık faktöründe ($\bar{X}=4,22$) ise tam düzeyde aidiyet duygusuna sahip oldukları görülmektedir. Bu sonuçlar HİK mezunlarının okullarına yönelik aidiyetlerinin oldukça yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir.

3.1.1. Cinsiyet Değişkenine Göre HİK Mezunlarının Aidiyet Düzeyleri

Mezunların cinsiyetlerine göre aidiyet düzeylerini gösteren veriler Tablo 3’te sunulmuştur:

Tablo 3. Cinsiyet Değişkenine Göre HİK Mezunlarının Aidiyet Düzeyleri

Faktör	Cinsiyet	N	\bar{X}	Std	SD	t	P
Örgütsel Özdeşleşme	Kadın	161	4,24	0,692	0,054	2,114	0,035*
	Erkek	97	4,05	0,706	0,071		
Kararlılık	Kadın	161	4,31	0,981	0,077	1,841	0,067

	Erkek	97	4,07	1,081	0,109		
Kendini Adama	Kadın	161	3,87	0,884	0,069	0,647	0,518
	Erkek	97	3,79	0,887	0,090		

P<0,05

Cinsiyet değişkenine göre mezunların aidiyet düzeyleri analiz edildiğinde örgütsel özdeşleşme faktöründe kadın mezunlar lehine anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu ($t=2,114$, $P<0,05$) görülmektedir. Bu faktörü kadın mezunlar ($\bar{X}=4,24$) puanla tam düzeyde değerlendirirlerken, erkek mezunlar ($\bar{X}=4,05$) puanla yüksek düzeyde değerlendirmişlerdir. Ayrıca diğer iki faktörde de her ne kadar gruplar arasında anlamlı düzeyde bir farklılık olmasa da kadın mezunların aidiyet puanlarının, erkek mezunlara göre daha yüksek düzeyde olduğu görülmektedir.

3.1.2. İkamet Ettikleri Yer Değişkenine Göre HİK Mezunlarının Aidiyet Düzeyleri

Mezunların okurken kendi evlerinde veya yurttan kalma durumlarına göre aidiyet düzeylerini gösteren veriler Tablo 4'te sunulmuştur:

Tablo 4. İkamet Ettikleri Yer Değişkenine Göre HİK Mezunlarının Aidiyet Düzeyleri

Faktör	Levene		Anova	
	İstatistik	P	F	P
Örgütsel Özdeşleşme	0,767	0,465	0,430	0,651
Kararlılık	1,889	0,152	0,144	0,866
Kendini Adama	0,900	0,408	0,342	0,711

Mezunların okurken ikamet ettikleri yere göre aidiyet düzeylerinin değişip değişmediğini belirlemek için önce Levene testi uygulanmış, tüm grupların homojen dağıldığı görülmüştür. Daha sonra uygulanan Anova testinin sonucunda hiçbir faktörde gruplar arasında anlamlı bir farklılık olmadığı ($F=0,430$, $P>0,05$; $F=0,342$, $P>0,05$; $F=0,144$, $P>0,05$) tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre ikamet değişkeninin öğrencilerin aidiyet düzeylerini etkilemediği söylenebilir.

3.1.3. Okul Kursuna Katılma Durumuna Göre HİK Mezunlarının Aidiyet Düzeyleri

Okul bünyesinde açılmış olan üniversite hazırlık kursuna katılma durumuna göre mezunların aidiyet düzeylerini gösteren veriler Tablo 5'te sunulmuştur:

Tablo 5. Okul Kursuna Katılma Durumuna Göre HİK Mezunlarının Aidiyet Düzeyleri

Faktör	Levene		Brown-Forsythe		Farklılık Olan Gruplar
	İstatistik	P	Statistic ^a	P	
Örgütsel Özdeşleşme	9,882	0,000*	8,209	0,000*	Okul Kursu> Kursa Gitmeyen
Kararlılık	29,012	0,000*	12,797	0,000*	Okul Kursu> Kursa Gitmeyen Başka Kurs> Kursa Gitmeyen

Kendini Adama	12,909	0,000*	12,696	0,000*	Okul Kursu> Kursa Gitmeyen
---------------	--------	--------	--------	--------	----------------------------

P<0,01

Okul bünyesinde açılmış olan üniversite hazırlık kursunun öğrencilerin aidiet düzeylerini değiştirip değiştirmediğini belirlemek için uygulanan Levene testi sonucunda hiçbir grubun homojen dağılmadığı görülmüştür. Daha sonra uygulanan Brown-Forsythe testinin sonucunda tüm faktörlerde gruplar arasında anlamlı farklılık olduğu (Statistic^a=8,209, P<0,01; Statistic^a=12,797, P<0,01; Statistic^a=12,696, P<0,01) tespit edilmiştir. Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için uygulanan LSD testi sonuçlarına göre özellikle okul kursuna katılanlar lehine anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu görülmüştür. Okul kursuna katılmış olan HİK mezunları faktörleri sırasıyla (\bar{X} =4,30; \bar{X} =4,45; \bar{X} =4,06) puanla değerlendirirken, herhangi bir kursa gitmeyen mezunlar (\bar{X} =3,96; \bar{X} =4,26; \bar{X} =3,76) puanla değerlendirmişlerdir. Bu sonuçlara göre tüm faktörlerde anlamlı farklılığa sebep olması bakımından okul kursuna katılmanın öğrencilerin aidietini etkilediği söylenebilir.

3.1.4. Okul Tercihinde Etkili Olan Kişi/Kişilere Göre HİK Mezunlarının Aidiet Düzeyleri

Öğrencinin okula kayıt yaptırmaya karar verme sürecinde etkili olan kişi/kişilere göre mezunların aidiet düzeylerini gösteren veriler Tablo 6'da sunulmuştur:

Tablo 6. Okul Tercihinde Etkili Olan Kişi/Kişilere Göre HİK Mezunlarının Aidiet Düzeyleri

Faktör	Levene		Brown-Forsythe		Farklılık Olan Gruplar
	İstatistik	P	Statistic ^a	P	
Örgütsel Özdeşleşme	17,772	0,000*	14,972	0,000*	KT> ABT, Diğer ART>ABT, Diğer
Kararlılık	10,568	0,000*	10,744	0,000*	KT> ABT, Diğer ART>ABT, Diğer
Kendini Adama	6,107	0,001*	10,821	0,000*	KT> ABT, Diğer ART>ABT, Diğer

P<0,01

KT: Kendi tercihimle geldim. ABT: Anne-babamın isteğiyle geldim. ART: Arkadaşımın tavsiyesiyle geldim.

Öğrencinin HİK'te okumaya karar vermesinde etkili olan kişi/kişilerin, öğrencilerin aidiet düzeylerini değiştirip değiştirmediğini belirlemek için uygulanan Levene testi sonucunda hiçbir grubun homojen dağılmadığı görülmüştür. Daha sonra uygulanan Brown-Forsythe testinin sonucunda tüm faktörlerde gruplar arasında anlamlı bir farklılık olduğu (Statistic^a=14,972, P<0,01; Statistic^a=10,821, P<0,01; Statistic^a=10,744, P<0,01) tespit edilmiştir. LSD testi sonuçlarına göre özellikle okula kendi tercihiyle ve arkadaşlarının tavsiyesiyle gelenler lehine anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu görülmüştür. Örgütsel özdeşleşme faktörünü okulda kendi isteğiyle

okumuş mezunlar ($\bar{X}=4,35$) puanla ve okula arkadaşının tavsiyesiyle gelmiş olan mezunlar ($\bar{X}=4,60$) puanla tam düzeyde değerlendirirlerken; okula anne-babasının isteğiyle gelmiş olan mezunlar ($\bar{X}=3,80$) puanla, diğer seçeneğini işaretlemiş olan mezunlar ($\bar{X}=3,81$) puanla yüksek düzeyde değerlendirmişlerdir. Kararlılık faktörünü okulda kendi isteğiyle okumuş mezunlar ($\bar{X}=4,44$) puanla ve okula arkadaşının tavsiyesiyle gelmiş olan mezunlar ($\bar{X}=4,75$) puanla tam düzeyde değerlendirirlerken; okula anne-babasının isteğiyle gelmiş olan mezunlar ($\bar{X}=3,77$) puanla, diğer seçeneğini işaretlemiş olan mezunlar ($\bar{X}=3,67$) puanla yüksek düzeyde değerlendirmişlerdir. Kendini adama faktörünü okulda kendi isteğiyle okumuş mezunlar ($\bar{X}=4,05$) puanla ve okula arkadaşının tavsiyesiyle gelmiş olan mezunlar ($\bar{X}=4,16$) puanla yüksek düzeyde değerlendirirlerken; okula anne-babasının isteğiyle gelmiş olan mezunlar ($\bar{X}=3,44$) puanla, diğer seçeneğini işaretlemiş olan mezunlar ($\bar{X}=3,36$) puanla orta düzeyde değerlendirmişlerdir. Bu sonuçlara göre tüm faktörlerde anlamlı farklılığa sebep olması bakımından okul tercihinde etkili olan kişi/kişilerin öğrencilerin aidiyetini etkilediği söylenebilir. Ayrıca okula kendi isteğiyle ve arkadaşının tavsiyesiyle gelen öğrencilerin aidiyetlerinin diğer gruplara göre daha yüksek olduğu ifade edilebilir.

3.1.5 Okuldaki Sosyal Faaliyetlere Katılma Durumuna Göre HİK Mezunlarının Aidiyet Düzeyleri

Okuldaki sosyal faaliyetlere katılma durumuna göre mezunların aidiyet düzeylerini gösteren veriler Tablo 7'de sunulmuştur:

Tablo 7. Okuldaki Sosyal Faaliyetlere Katılma Durumuna Göre Mezunların Aidiyet Düzeyleri

Faktör	Sosyal Faaliyete Katılım	N	\bar{X}	Std	SD	t	P
Örgütsel Özdeşleşme	Evet, katıldım	164	4,28	0,497	0,038	3,456	0,001*
	Hayır, katılmadım.	94	3,98	0,929	0,095		
Kararlılık	Evet, katıldım.	164	4,41	0,795	0,062	4,019	0,000*
	Hayır, katılmadım.	94	3,89	1,273	0,131		
Kendini Adama	Evet, katıldım.	164	3,99	0,741	0,057	3,604	0,000*
	Hayır, katılmadım.	94	3,58	1,046	0,107		

P<0,01

Okuldaki sosyal faaliyetlere katılma durumuna göre mezunların aidiyet düzeyleri analiz edildiğinde tüm faktörlerde sosyal faaliyetlere katılan mezunlar lehine anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu ($t=3,456$, $P<0,05$; $t=4,019$, $P<0,01$; $t=3,604$, $P<0,01$) görülmektedir. Sosyal faaliyetlere katılan mezunlar faktörleri sırasıyla ($\bar{X}=4,28$; $\bar{X}=4,41$; $\bar{X}=3,99$) puanla değerlendirirlerken, katılmayan mezunlar ise ($\bar{X}=3,98$; $\bar{X}=3,89$; $\bar{X}=3,58$) puanla değerlendirmişlerdir. Bu sonuçlara göre sosyal

faaliyetlere katılımın öğrencilerin aidiyet düzeylerini anlamlı düzeyde etkilediği söylenebilir.

3.1.6. Okudukları Fakülte Değişkenine Göre HİK Mezunlarının Aidiyet Düzeyleri

Okudukları fakülte değişkenine göre mezunların aidiyet düzeylerini gösteren veriler Tablo 8’de sunulmuştur:

Tablo 8. Okudukları Fakülte Değişkenine Göre HİK Mezunlarının Aidiyet Düzeyleri

Faktör	Levene		Anova		Brown-Forsythe		Farklılık Olan Gruplar
	İstatistik	P	F	P	Statistic ^a	P	
Örgütsel Özdeşleşme	6,091	0,000**	-	-	4,404	0,002**	SAĞ>İLH, ÖĞR, SOS MÜH>ÖĞR
Kararlılık	1,390	0,238	1,435	0,223	-	-	YOK
Kendini Adama	2,523	0,042*	-	-	2,939	0,021*	SAĞ>İLH, ÖĞR, SOS

*P<0,05; **P<0,01

İLH: İlahiyat Alanı
SAĞ: Sağlık Bölümleri

ÖĞR: Öğretmenlik Bölümleri
MÜH: Mühendislik Bölümleri

SOS: Sosyal Bilimler

Okudukları fakülte değişkeninin mezunların aidiyet düzeylerini değiştirip değiştirmediğini belirlemek için önce Levene testi uygulanmış, grupların ikinci faktörde homojen dağıldığı, diğer faktörlerde ise homojen dağılmadığı görülmüştür. Homojen dağılan ikinci faktöre Anova testi uygulanmış ve gruplar arasında anlamlı bir farklılık olmadığı (F=1,435, P>0,05) tespit edilmiştir. Homojen dağılmayan diğer gruplara ise Brown-Forsythe testi uygulanmış ve her iki faktörde de gruplar arasında anlamlı farklılık olduğu (Statistic^a=4,404, P<0,05; Statistic^a=2,939, P<0,05) tespit edilmiştir. LSD testi sonuçlarına göre özellikle sağlık bölümlerinde okuyan mezunlar lehine anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu görülmüştür. Örgütsel özdeşleşme faktörünü sağlık bölümlerinde okuyanlar (\bar{X} =4,47) puanla ve mühendislik bölümlerinde okuyanlar (\bar{X} =4,27) puanla tam düzeyde değerlendirirlerken; sosyal bilimler alanında okuyanlar (\bar{X} =4,12) puanla, ilahiyat alanında okuyanlar (\bar{X} =4,09) puanla ve öğretmenlik bölümlerinde okuyanlar ise (\bar{X} =3,94) puanla yüksek düzeyde değerlendirmişlerdir. Kendini adama faktörünü sağlık bölümlerinde okuyan HİK mezunları (\bar{X} =4,19) puanla tam düzeyde değerlendirirlerken; ilahiyat alanında okuyan HİK mezunları (\bar{X} =3,75) puanla, öğretmenlik bölümlerinde okuyan HİK mezunları ise (\bar{X} =3,72) puanla ve sosyal bilimler alanında okuyan HİK mezunları (\bar{X} =3,69) puanla yüksek düzeyde değerlendirmişlerdir. Bu sonuçlara göre özellikle sağlık bölümlerinde okuyan mezunların diğer bölümlerde okuyan mezunlara göre daha yüksek bir aidiyete sahip oldukları söylenebilir.

3.2. HİK Mezunlarının Memnuniyet Düzeyleri

HİK mezunlarının okullarında aldıkları eğitim hakkındaki memnuniyet düzeylerini belirlemek için yapılan anket sonuçlarının bağımlı ve bağımsız değişkenlere ilişkin frekans ve yüzdelik tabloları alınmış, daha sonra değişkenler arasında anlamlı ilişki olup olmadığını tespit amacıyla Ki-Kare (χ^2) analizi yapılmıştır. Ankette mezunlara yöneltilen sorular ve mezunların verdiği cevapların frekans ve yüzdeleri Tablo 9’da sunulmuştur:

Tablo 9. HİK Mezunlarının Okulda Aldıkları Eğitimden Memnuniyet Düzeyleri

Anket Sorusu	Evet		Kısmen		Hayır		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%
HİK’te gördüğünüz alan eğitiminden (SAY-EA-SÖZ) memnun kaldınız mı?	154	59,7	96	37,2	8	3,1	258	100
HİK’te gördüğünüz din eğitiminden memnun kaldınız mı?	220	85,3	32	12,4	6	2,3	258	100
HİK’teki meslek derslerinin haftalık saatleri din eğitimi almak için yeterli midir?	185	71,7	51	19,8	22	8,5	258	100
HİK’teki meslek derslerini görmeniz, sizin üniversite sınavınızdaki başarınızı olumsuz şekilde etkiledi mi?	18	7,0	44	17,1	196	75,9	258	100

SAY: Sayısal, EA: Eşit Ağırlık, SÖZ: Sözel

Ankette mezunlara yöneltilen ilk soru “HİK’te gördüğünüz alan (SAY-EA-SÖZ) eğitiminden memnun kaldınız mı?” şeklindedir. Bu soruya “*evet, memnun kaldım*” şeklinde cevap veren katılımcılar %59,7 (N=154); “*kısmen memnun kaldım*” şeklinde cevap veren katılımcılar %37,2 (N=96) ve “*hayır, memnun kalmadım*” şeklinde cevap veren katılımcılar %3,1 (N=8) şeklindedir. Bu sonuçlara göre HİK mezunlarının okullarında alan eğitimiyle ilgili beklentilerinin karşılandığını düşündükleri söylenebilir.

Ankette mezunlara yöneltilen ikinci soru “HİK’te gördüğünüz din eğitiminden memnun kaldınız mı?” şeklindedir. Bu soruya “*evet, memnun kaldım*” şeklinde cevap veren katılımcılar %85,3 (N=220); “*kısmen memnun kaldım*” şeklinde cevap veren katılımcılar %12,4 (N=32) ve “*hayır, memnun kalmadım*” şeklinde cevap veren katılımcılar %2,3 (N=6) şeklindedir. Bu sonuçlara göre mezunların HİK’te okudukları için memnun olduklarını söylemek mümkündür.

Ankette mezunlara yöneltilen üçüncü soru “HİK’teki meslek derslerinin haftalık saatleri din eğitimi almak için yeterli midir?” şeklindedir. Bu soruya “*evet, yeterlidir*” şeklinde cevap veren katılımcılar %71,7 (N=185); “*kısmen yeterlidir*” şeklinde cevap veren katılımcılar %19,8 (N=51) ve “*hayır, yeterli değildir*” şeklinde cevap veren katılımcılar %8,5 (N=22) şeklindedir. Bu sonuçlara göre mezunların HİK’te okudukları meslek derslerinin haftalık ders saatlerini yeterli buldukları ifade edilebilir.

Ankette mezunlara yöneltilen son soru “HİK’teki meslek derslerini görmeniz, sizin üniversite sınavınızdaki başarınızı olumsuz şekilde etkiledi mi?” şeklindedir. Bu soruya “evet, etkiledi” şeklinde cevap veren katılımcılar %7,0 (N=18); “kısmen etkiledi” şeklinde cevap veren katılımcılar %17,1 (N=44) ve “hayır, etkilemedi” şeklinde cevap veren katılımcılar %76,0 (N=196) şeklindedir. Bu sonuçlara göre mezunların büyük çoğunluğunun HİK’te gördükleri meslek derslerinin üniversite sınavlarındaki başarılarına olumsuz bir etkisinin olmadığını düşündükleri söylenebilir.

3.2.1. Cinsiyet Değişkenine Göre HİK Mezunlarının Memnuniyet Düzeyleri

Mezunların cinsiyetlerine göre memnuniyet düzeylerini ölçmek için yapılan Ki-Kare (χ^2) analizi Tablo 10’da sunulmuştur:

Tablo 10. Cinsiyet Değişkenine Göre HİK Mezunlarının Memnuniyet Düzeyleri

Anket Sorusu	N	Evet		Kısmen		Hayır		Ki-Kare		
		%	K	E	K	E	K	E	X ²	SD
HİK’te gördüğünüz alan eğitiminden (SAY-EA-SÖZ) memnun kaldınız mı?	N %	115 71,4	39 40,2	42 26,1	54 55,7	4 2,5	4 4,1	24,647	2	0,000**
HİK’te gördüğünüz din eğitiminden memnun kaldınız mı?	N %	145 90,1	75 77,3	12 7,5	20 20,6	4 2,4	2 2,1	9,658	2	0,008**
HİK’teki meslek derslerinin haftalık saatleri din eğitimi almak için yeterli midir?	N %	119 73,9	66 68,0	34 21,1	17 17,5	8 5,0	14 14,4	7,044	2	0,030*
HİK’teki meslek derslerini görmeniz, sizin üniversite sınavınızdaki başarınızı olumsuz şekilde etkiledi mi?	N %	8 5,0	10 10,3	28 17,4	16 16,5	125 77,6	71 73,2	2,660	2	0,264

*P<0,05; **P<0,01

Cinsiyet değişkenine göre mezunların memnuniyet düzeylerinin değişip değişmediğini belirlemek için yapılan Ki-Kare testi sonucunda ilk üç soruda gruplar arasında anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. HİK’te gördüğü alan derslerinden memnun olduğunu ifade eden kadın mezunların oranı (N=115, %71,4), erkeklerin memnuniyet düzeyinden (N=39, %40,2) iki kata yakın daha fazladır. Bu istatistikî açıdan önemli bir sonuçtur. Nitekim kadın mezunların daha memnun olduğu görülmektedir. İkinci soruda HİK’te gördüğü din eğitiminden “kısmen memnun” olduğunu ifade eden erkek mezunların kendi içindeki oranı (N=20, %20,6) ile kadın mezunların kendi içindeki oranı (N=12, %7,5) arasında üç kata yakın bir fark vardır ki bu fark anlamlı düzeydedir. Kadın mezunların daha net şekilde memnuniyetlerini ifade ettikleri görülmektedir. “HİK’teki meslek derslerinin haftalık saatleri yeterli midir?” sorusuna erkek mezunların (N=14, %14,4)’ü “hayır, yeterli değildir” derken kadın mezunların (N=8, %5,0)’i bu cevabı vermiştir, aralarındaki fark

anlamlıdır. Bu sonuca göre meslek derslerinin haftalık ders saatinin yeterli olmadığını ve artırılması gerektiğini erkek mezunlar daha fazla düşünmektedirler.

3.2.2. İkamet Ettikleri Yer Değişkenine Göre HİK Mezunlarının Memnuniyet Düzeyleri

Mezunların okulda okudukları süre içinde kendi evlerinde veya yurttaki kalma durumlarına göre memnuniyet düzeylerini ölçmek için yapılan Ki-Kare (χ^2) analizi Tablo 11'de sunulmuştur:

Tablo 11. İkamet Ettikleri Yer Değişkenine Göre Mezunların Memnuniyet Düzeyleri

Anket Sorusu	Ki-Kare		
	X ²	SD	P
HİK'te gördüğünüz alan eğitiminden (SAY-EA-SÖZ) memnun kaldınız mı?	2,786	4	0,594
HİK'te gördüğünüz din eğitiminden memnun kaldınız mı?	4,949	4	0,293
HİK'teki meslek derslerinin haftalık saatleri din eğitimi almak için yeterli midir?	3,752	4	0,467
HİK'teki meslek derslerini görmeniz, sizin üniversite sınavınızdaki başarınızı olumsuz şekilde etkiledi mi?	2,367	4	0,669

İkamet ettikleri yer değişkenine göre mezunların memnuniyet düzeylerinin değişip değişmediğini belirlemek için yapılan Ki-Kare testi sonucunda gruplar arasında anlamlı düzeyde bir farklılık olmadığı görülmüştür.

3.2.3. Okul Kursuna Katılma Durumuna Göre HİK Mezunlarının Memnuniyet Düzeyleri

Mezunların okul bünyesindeki üniversite hazırlık kursuna katılma durumuna göre memnuniyet düzeylerini ölçmek için yapılan Ki-Kare (χ^2) analizi Tablo 12'de sunulmuştur:

Tablo 12. Okul Kursuna Katılma Durumuna Göre Mezunların Memnuniyet Düzeyleri

Anket Sorusu	Ki-Kare		
	X ²	SD	P
HİK'te gördüğünüz alan eğitiminden (SAY-EA-SÖZ) memnun kaldınız mı?	11,147	4	0,025*
HİK'te gördüğünüz din eğitiminden memnun kaldınız mı?	6,642	4	0,178
HİK'teki meslek derslerinin haftalık saatleri din eğitimi almak için yeterli midir?	7,324	4	0,120
HİK'teki meslek derslerini görmeniz, sizin üniversite sınavınızdaki başarınızı olumsuz şekilde etkiledi mi?	5,251	4	0,262

*P<0,05

Mezunların okuldaki üniversite hazırlık kursuna katılma durumlarının memnuniyet düzeylerini etkileyip etkilemediğini belirlemek için yapılan Ki-Kare testi

sonucunda birinci soruda gruplar arasında anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu görülmüştür. Okul kursuna katılanlar arasında, okulda gördükleri alan dersleri için “*evet, memnun kaldım*” diyenlerin oranı (N=96, %66,7) iken, okul dışında bir kursa gidenlerin “*evet, memnun kaldım*” deme oranının (N=10, %38,5) olduğu görülmüştür. İki kata yakın bir farkın olduğu bu cevaba göre okul kursuna katılanların okuldaki alan eğitiminden daha fazla memnun oldukları söylenebilir.

3.2.4. Okul Tercihinde Etkili Olan Kişi/Kişilere Göre HİK Mezunlarının Memnuniyet Düzeyleri

Okula başlarken etkili olan kişi/kişiler değişkenine göre mezunların memnuniyet düzeylerini ölçmek için yapılan Ki-Kare (χ^2) analizi Tablo 13'te sunulmuştur:

Tablo 13. Okul Tercihinde Etkili Olan Kişi/Kişiler Değişkenine Göre Mezunların Memnuniyet Düzeyleri

Anket Sorusu	Ki-Kare		
	X ²	SD	P
HİK'te gördüğünüz alan eğitiminden (SAY-EA-SÖZ) memnun kaldınız mı?	23,153	4	0,001*
HİK'te gördüğünüz din eğitiminden memnun kaldınız mı?	28,278	4	0,000*
HİK'teki meslek derslerinin haftalık saatleri din eğitimi almak için yeterli midir?	12,089	4	0,160
HİK'teki meslek derslerini görmeniz, sizin üniversite sınavınızdaki başarınızı olumsuz şekilde etkiledi mi?	19,271	4	0,004*

*P<0,01

Mezunların okula kayıt olup, okumalarına sebep olan kişi/kişilerin onların memnuniyet düzeylerini etkileyip etkilemediğini belirlemek için yapılan Ki-Kare testi sonucunda üçüncü soru hariç diğer sorularda gruplar arasında anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu görülmüştür. Okula kendi tercihiyle gelenler arasında, okulda gördükleri alan dersleri için “*evet, memnun kaldım*” diyenlerin oranı (N=108, %67,5) iken, anne-babasının isteğiyle gelenler arasında, “*evet, memnun kaldım*” deme oranının (N=34, %50) olduğu görülmüştür. Bu cevaba göre okula kendi tercihiyle gelenlerin okuldaki alan eğitiminden daha fazla memnun oldukları söylenebilir. Okula kendi tercihiyle gelenler arasında, okulda gördükleri din eğitimi için “*evet, memnun kaldım*” diyenlerin oranı (N=148, %92,5) iken, anne-babasının isteğiyle gelenler arasında, “*evet, memnun kaldım*” deme oranının (N=48, %70,6) olduğu görülmüştür. Bu cevaba göre okula kendi tercihiyle gelenlerin okuldaki din eğitiminden daha fazla memnun oldukları söylenebilir. Okula kendi tercihiyle gelenler arasında, okulda gördükleri din derslerinin üniversite sınavını etkilediğini düşünenlerin oranı (N=4, %2,5) iken, anne-babasının isteğiyle gelenler arasında, “*evet, etkiledi*” deme oranının (N=10, %14,7) olduğu görülmüştür. Bu cevaba göre anne-babasının tercihiyle gelenlerin okuldaki din eğitiminin üniversite sınavlarına hazırlanmalarını etkilediğini daha fazla düşündükleri söylenebilir.

3.2.5. Okuldaki Sosyal Faaliyetlere Katılma Durumuna Göre Mezunların Memnuniyet Düzeyleri

Mezunların okuldaki sosyal faaliyetlere katılma durumuna göre memnuniyet düzeylerini ölçmek için yapılan Ki-Kare (χ^2) analizi Tablo 14'te sunulmuştur:

Tablo 14. Okuldaki Sosyal faaliyetlere Katılma Durumuna Göre HİK Mezunlarının Memnuniyet Düzeyleri

Anket Sorusu	N	Evet		Kısmen		Hayır		Ki-Kare		
	%	Katıldı	Katılmadı	Katıldı	Katılmadı	Katıldı	Katılmadı	X ²	SD	P
HİK'te gördüğünüz alan eğitiminden (SAY-EA-SÖZ) memnun kaldınız mı?	N %	104 63,4	50 53,2	58 35,4	38 40,4	2 1,2	6 6,4	6,595	2	0,037*
HİK'te gördüğünüz din eğitiminden memnun kaldınız mı?	N %	146 89,0	74 78,7	14 8,5	18 19,1	4 2,4	2 2,1	6,194	2	0,045*
HİK'teki meslek derslerinin haftalık saatleri din eğitimi almak için yeterli midir?	N %	115 70,1	70 74,5	35 21,3	16 17,0	14 8,5	8 8,5	0,722	2	0,697
HİK'teki meslek derslerini görmeniz, sizin üniversite sınavınızdaki başarınızı olumsuz şekilde etkiledi mi?	N %	8 4,9	30 18,3	14 14,9	16 16,5	126 76,8	70 74,5	3,290	2	0,193

*P<0,05

Okuldaki sosyal faaliyetlere katılma durumuna göre mezunların memnuniyet düzeylerinin değişip değişmediğini belirlemek için yapılan Ki-Kare testi sonucunda ilk iki soruda gruplar arasında anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Okuldaki sosyal faaliyetlere katılmış olanlar arasında, okulda gördükleri alan dersleri için “*evet, memnun kaldım*” diyenlerin oranı (N=104, %63,4) iken, sosyal faaliyetlere katılmamış olanlar arasında, “*evet, memnun kaldım*” deme oranının (N=50, %53,2) olduğu görülmüştür. Bu cevaba göre sosyal faaliyetlere katılmanın okuldaki alan eğitiminden daha fazla memnun olmaya sebep olduğu söylenebilir. Okuldaki sosyal faaliyetlere katılmış olanlar arasında, okulda gördükleri din eğitimi için “*kısmen memnun kaldım*” diyenlerin oranı (N=14, %8,5) iken, sosyal faaliyetlere katılmamış olanlar arasında, “*kısmen, memnun kaldım*” deme oranının (N=18, %19,1) olduğu görülmüştür. Bu cevaba göre okuldaki sosyal faaliyetlere katılmış olan mezunların daha net şekilde memnuniyetlerini ifade ettikleri görülmektedir.

3.2.6. Okudukları Fakülte Değişkenine Göre HİK Mezunlarının Memnuniyet Düzeyleri

Mezunların okudukları fakülte değişkenine göre memnuniyet düzeylerini ölçmek için yapılan Ki-Kare (χ^2) analizi Tablo 15'te sunulmuştur:

Tablo 15. Okudukları Fakülte Değişkenine Göre Mezunların Memnuniyet Düzeyleri

Anket Sorusu	Ki-Kare		
	X ²	SD	P

HİK'te gördüğünüz alan eğitiminden (SAY-EA-SÖZ) memnun kaldınız mı?	22,948	8	0,003*
HİK'te gördüğünüz din eğitiminden memnun kaldınız mı?	10,572	8	0,103
HİK'teki meslek derslerinin haftalık saatleri din eğitimi almak için yeterli midir?	25,070	8	0,001*
HİK'teki meslek derslerini görmeniz, sizin üniversite sınavınızdaki başarınızı olumsuz şekilde etkiledi mi?	13,277	8	0,069

*P<0,01

Okudukları fakülte değişkenine göre mezunların memnuniyet düzeylerinin değişip değişmediğini belirlemek için yapılan Ki-Kare testi sonucunda birinci ve üçüncü sorularda gruplar arasında anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu görülmüştür. İlahiyat alanında okuyanlar arasında, okulda gördükleri alan dersleri için “*evet, memnun kaldım*” diyenlerin oranı (N=16, %40,0) iken, diğer fakültelerde okuyanlar arasında, “*evet, memnun kaldım*” deme oranının %54,2 ile %69,6 arasında değiştiği görülmüştür. Bu cevaba göre ilahiyat alanı dışındaki fakültelerde okuyan mezunların okuldaki alan eğitiminden daha fazla memnun oldukları söylenebilir. İlahiyat alanında okuyanlar arasında, “*okuldaki meslek derslerinin haftalık saatleri din eğitimi için yeterli midir?*” sorusu için “*evet, yeterlidir*” diyenlerin oranı (N=20, %50) iken, diğer fakültelerde okuyanlar arasında, “*evet, yeterlidir*” deme oranının %62,2 ile %85,4 arasında değiştiği görülmüştür. Bu cevaba göre ilahiyat alanında okuyan mezunların, HİK'te daha fazla din eğitimi verilmesi gerektiğini düşündükleri söylenebilir.

3.3. HİK Mezunlarının Aidiyet ve Memnuniyet Düzeyleri Arasındaki İlişki

Mezunların aidiyet ve memnuniyet düzeyleri arasında ilişki olup olmadığını belirlemek için yapılan korelasyon sonuçları Tablo 16'da sunulmuştur:

Tablo 16. Mezunların Aidiyet ve Memnuniyet Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Ait Korelasyon

		HİK'te gördüğünüz alan eğitiminden memnuniyet	HİK'te gördüğünüz din eğitiminden memnuniyet	Örgütsel Özdeşleşme	Kararlılık	Kendini Adama
HİK'te gördüğünüz alan eğitiminden memnuniyet	Pearson Correlation	1	,466**	,458**	,468**	,380**
	Sig. (2- tailed)		0,000	0,000	0,000	0,000
HİK'te gördüğünüz din eğitiminden memnuniyet	Pearson Correlation	,466**	1	,586**	,597**	,488**
	Sig. (2- tailed)	0,000		0,000	0,000	0,000
Örgütsel Özdeşleşme	Pearson Correlation	,458**	,586**	1	,771**	,743**
	Sig. (2- tailed)	0,000	0,000		0,000	0,000
Kararlılık	Pearson Correlation	,468**	,597**	,771**	1	,646**

	Sig. (2-tailed)	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
	Pearson Correlation	,380**	,488**	,743**	,646**	1
Kendini Adama	Sig. (2-tailed)	0,000	0,000	0,000	0,000	
	N	258	258	258	258	258

**P<0,01

Tablo 19’da verilen korelasyon sonuçlarına göre mezunların okul aidiyetleri ile memnuniyetleri arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.³⁵ Mezunların HİK’teki alan derslerinden memnun olmaları ile tüm aidiyet boyutları arasında orta düzeyde pozitif yönlü bir ilişki ($r=458$, $r=468$, $r=380$; $P<0,01$) vardır. Buna göre mezunların okuldaki alan dersleri eğitiminden memnuniyet düzeyleri arttıkça okula olan aidiyetlerinin de arttığını söylemek mümkündür. Determinasyon katsayıları ($r^2=0,20$, $r^2=0,22$, $r^2=0,14$) dikkate alındığında örgütsel özdeşleşme boyutundaki toplam değişkenliğin %14’ünde, kararlılık boyutundaki toplam değişkenliğin %22’sinin ve kendini adama boyutundaki toplam değişkenliğin %20’sinin alan derslerine yönelik memnuniyetten kaynaklandığı söylenebilir.

Mezunların HİK’teki din eğitiminden memnun olmaları ile tüm aidiyet boyutları arasında da orta düzeyde pozitif yönlü bir ilişki ($r=586$, $r=597$, $r=488$; $P<0,01$) vardır. Buna göre mezunların okuldaki din eğitiminden memnuniyet düzeyleri arttıkça okula olan aidiyetlerinin de arttığını söylemek mümkündür. Determinasyon katsayıları ($r^2=0,34$, $r^2=0,36$, $r^2=0,24$) dikkate alındığında örgütsel özdeşleşme boyutundaki toplam değişkenliğin %34’ünün, kararlılık boyutundaki toplam değişkenliğin %36’sının ve kendini adama boyutundaki toplam değişkenliğin %24’nün din eğitimine yönelik memnuniyetten kaynaklandığı söylenebilir. Bu sonuçlara göre mezunların okuldaki hem alan dersleri eğitiminden hem de din eğitiminden memnuniyet düzeyleri arttıkça okula olan aidiyetlerinin de arttığını söylemek mümkündür.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırma KKTC’nin ortaokul ve lise düzeyinde din eğitimi veren ilk ve tek okulu olan Hala Sultan İlahiyat Koleji mezunlarının, kurumsal aidiyet ve memnuniyet düzeylerinin tespit edilmesi amacıyla yapılmıştır. Aidiyet değerlendirmesi kullanılan ölçeğe verilen cevapların aritmetik ortalamalarıyla, memnuniyet değerlendirmesi ise yapılan ankete verilen cevapların yüzdeleriyle açıklanmıştır.

Araştırma sonucunda mezunların okul aidiyeti ölçeğinin örgütsel özdeşleşme ($\bar{X}=4,17$) ve kendini adama ($\bar{X}=3,84$) faktörlerinde yüksek düzeyde; kararlılık faktöründe ($\bar{X}=4,22$) ise tam düzeyde aidiyet duygusuna sahip oldukları belirlenmiştir. Bu sonuçlar HİK mezunlarının kurumsal aidiyetlerinin tam düzeyde

³⁵ Şener Büyükoztürk, *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi Kitabı*, (Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2020), 34.

olduğunu göstermektedir. Mezunlar arasında okuldaki alan eğitiminden (SAY-EA-SÖZ) tam memnun olanların oranı %59,7, kısmen memnun olanların oranı %37,2, memnun olmayanların oranı ise %3,2'dir. Bu sonuçlara göre, HİK mezunlarının okullarında alan eğitimiyle ilgili beklentilerinin karşılandığını düşündükleri söylenebilir. Mezunlar arasında okuldaki din eğitiminden tam memnun olanların oranı %85,3, kısmen memnun olanların oranı %12,4, memnun olmayanların oranı ise %2,3'dür. Bu sonuçlara göre, HİK mezunlarının okullarında verilen din eğitimiyle ilgili beklentilerinin tam olarak karşılandığını düşündükleri söylenebilir. Öğrencilerin aidiyet ve memnuniyetlerinin yüksek olmasının eğitim ile ilgili, sosyal, psikolojik, maddi ve manevi pek çok sebebi olabilir. Ancak bu durum, öncelikle hizmet alıcı konumundaki öğrencilerin okullarındaki eğitimden ve sosyal imkânlardan memnun olmaları ile açıklanabilir. Ayrıca HİK'in kuruluş ve ilk dönem aşamasında yaşanan çeşitli tartışmaların, kapatma davalarının ve medyadaki olumsuz haber/yazıların öğrencilerin aidiyetini güçlendirdiği ifade edilebilir. Çünkü sosyolojik açıdan dezavantajlı durumda olan bireylerin sahiplenildikleri grup ya da kurumlara aidiyetlerinin arttığı ve dezavantajlı durumlarını bu şekilde telafi ettikleri ifade edilmektedir.³⁶ Araştırma sonuçları literatürdeki bulgularla örtüşmektedir. İHL öğrencilerine yönelik yaptıkları çalışmalarda, Gencer öğrencilerin aidiyet düzeylerinin ($\bar{X}=3,51$) puanla;³⁷ Aşlamacı ve Eker de ($\bar{X}=3,68$) puanla yüksek düzeyde olduğunu ifade etmişlerdir.³⁸ Cebeci de yaptığı çalışmada İHL öğrencilerinin okullarından memnuniyet düzeyinin %90 olduğunu belirtmiş,³⁹ İHL öğrencileri üzerine hazırlanan bir raporda da öğrencilerin %53,3'ünün "çok memnun" ve %33,2'nin "kısmen memnun" şeklinde cevap verdikleri ifade edilmiştir.⁴⁰ Yapılan nitel bir çalışmada İHL öğrencilerinin aidiyet ve memnuniyetlerini ifade ettikleri,⁴¹ bir metafor çalışmasında ise İHL öğrencilerinin okullarını olumlu ve güven verici bir yer olarak değerlendirdikleri tespit edilmiştir.⁴²

Meslek dersleriyle ilgili mezunlara yöneltilen sorularda, mezunların %71,7'si okuldaki meslek derslerinin haftalık ders saatinin din eğitimi almak için yeterli olduğunu, %19,8'i kısmen yeterli olduğunu düşünürken, %8,5'i ise yeterli olmadığı kanaatindedir. Bu sonuçlara göre mezunların HİK'te okudukları meslek derslerinin

³⁶ Gallegos & Vasquez, "Explaining University Student Loyalty", 535.

³⁷ Gencer, "İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinde Okul Aidiyet Duygusu", 165.

³⁸ Aşlamacı - Eker, "İmam-Hatip Lisesi Öğrencilerinin Okul Aidiyet ve Dinî Tutum Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", 22.

³⁹ Suat Cebeci, "İmam-Hatip Liselerinin Öğrenci Yapısı ve Bunun Sosyal Gelişme Açısından Değerlendirilmesi", *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/1 (Haziran 1995), 117.

⁴⁰ Ertan Özensel & Mehmet Ali Aydemir, Türkiye İmam Hatip Lisesi Öğrenci Profili Araştırması (Temel Sorunlar, Beklentiler ve Değer Yapıları) (TİMAV, 2014), 44.

⁴¹ Hatice Budak, "TEOG Sınavında Başarılı Öğrencilerin İmam Hatip Lisesini Tercih Nedenleri ve Sosyal Kimlik İnşa Sürecinde İmam Hatip Lisesinin Rolü", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 12/64 (Haziran 2019), 457.

⁴² Tuncay Karateke, "İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin İmam Hatip Lisesi, Meslek Dersi Öğretmeni ve İdarecilerine İlişkin Metaforik Algıları", *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi* 23/3 (Aralık 2019), 1252.

haftalık ders saatlerini yeterli buldukları ifade edilebilir. Mezunların %76'sı meslek derslerinin üniversite sınavındaki başarılarını olumsuz etkilemediğini düşünmektedir. %17,1'i kısmen etkili olduğunu söylerken, %7,0'si ise olumsuz etkisinin olduğu kanaatindedir. Bu sonuçlara göre mezunların büyük çoğunluğunun HİK'te gördükleri meslek derslerinin üniversite sınavlarındaki başarılarına olumsuz bir etkisinin olmadığını düşündükleri söylenebilir. İHL öğrencileri üzerine yapılan çeşitli araştırmalarda öğrencilerin meslek derslerine ve öğretmenlerine yönelik algılarının olumlu olduğu,⁴³ İHL'ye gelme amaçlarının ve okuldan beklentilerinin dini eğitim olduğu ifade edilmektedir.⁴⁴

Cinsiyet değişkenine göre mezunların aidiyet ve memnuniyet düzeylerine bakıldığında, erkek ve kadın mezunlar arasında hem aidiyet hem de memnuniyet düzeylerinde anlamlı bir farklılaşma olduğu tespit edilmiştir. Aidiyet ölçeğinin örgütsel özdeşleşme faktörünü kadın mezunlar ($\bar{X}=4,24$) puanla tam düzeyde değerlendirirlerken, erkek mezunlar ($\bar{X}=4,05$) puanla yüksek düzeyde değerlendirmişlerdir. Memnuniyet açısından bakıldığında, HİK'te gördüğü alan derslerinden memnun olduğunu ifade eden kadın mezunların oranı %71,4 iken erkeklerin memnuniyet düzeyi %40,2'dir. Aradaki fark iki kata yakındır. Okuldaki alan eğitiminden kadın mezunların daha memnun kaldığı görülmektedir. Bunun sebebi olarak; kız öğrencilerin erkeklere göre aktivitelere katılmada daha istekli olmaları, okulu daha fazla benimsemeleri, okuldaki olumlu fırsatları daha çok fark etmeleri ve bunun sonucunda daha yüksek aidiyet ve memnuniyete sahip olmaları şeklinde açıklanabilir. Gencer çalışmasında cinsiyet değişkeninin öğrencilerin aidiyetinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığını belirtirken,⁴⁵ Aşlamacı ve Eker ise araştırmalarında kızların aidiyetinin daha yüksek olduğunu,⁴⁶ Dündar da öğrencilerin okulla özdeşleşmesini ele aldığı çalışmasında kız öğrencilerin daha yüksek ait olma ve özdeşleşme duygusu taşıdıklarını ifade etmektedir.⁴⁷

Mezunların okurken ikamet ettikleri yer değişkeninin, onların hem aidiyet hem de memnuniyet düzeylerinde bir farklılığa sebep olmadığı tespit edilmiştir. KKTC'de okuldaki eğitimin haftanın dört günü 13.05'te bitmesinin ardından yurttan kalan öğrencilerin günün kalan zamanında, okulun eğitim, fizikî ve sosyal imkânlarından daha fazla yararlanma fırsatı yakalamasının bir sonucu olarak daha yüksek bir memnuniyet ve aidiyet yaşaması beklenmektedir. Fakat araştırmada yurttan kalma durumunun öğrencilerin okul aidiyeti ve memnuniyetinde herhangi bir farklılığa yol

⁴³ Karateke, "İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin İmam Hatip Lisesi, Meslek Dersi Öğretmeni ve İdarecilerine İlişkin Metaforik Algıları", 1252.

⁴⁴ Karasubaşı, *Öğrenci ve Mezunlarının Perspektifinden İmam Hatip Liselerinin Değerlendirilmesi*, 164.

⁴⁵ Gencer, "İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinde Okul Aidiyet Duygusu", 159.

⁴⁶ Aşlamacı & Eker, "İmam-Hatip Lisesi Öğrencilerinin Okul Aidiyet ve Dinî Tutum Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", 24.

⁴⁷ Narin Dündar, *Ortaöğretim Öğrencilerinin Okulla Özdeşleşme Düzeyleri ve Öğretmene Güven Algıları* (Malatya: İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018), 96.

açmamış olmasının sebebi, HİK'teki yurt sisteminin Türkiye'deki İHL'lerden biraz farklı olarak her iki kurumun yönetimlerinin birbirinden ayrı olması, buna bağlı olarak da yurtda kalan öğrencilerin okulu ve yurdu bağımsız birimler olarak algılaması şeklinde açıklanabilir.

Okul bünyesinde açılmış üniversite hazırlık kursuna katılmış olan mezunların hem aidiyetlerinin hem de memnuniyetlerinin katılmamış olan mezunlardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Okul kursuna katılmış olan mezunlar, okul aidiyeti ölçeğinin tüm faktörlerine sırasıyla ($\bar{X}=4,30$; $\bar{X}=4,45$; $\bar{X}=4,06$) tam düzeyde puan verirken, okul kursuna katılmamış olan mezunlar ($\bar{X}=3,96$; $\bar{X}=4,26$; $\bar{X}=3,76$) yüksek düzeyde puan vermişlerdir. Bu sonuçlara göre tüm faktörlerde anlamlı farklılığa sebep olması bakımından okul kursuna katılmanın öğrencilerin aidiyetini etkilediği söylenebilir. Okul kursuna katılma ve memnuniyet ilişkisi incelendiğinde, okul kursuna katılanlar arasında, okulda gördükleri alan dersleri (SAY-EA-SÖZ) için “*evet, memnun kaldım*” diyenlerin oranı %66,7 iken, okul dışında bir kursa gidenlerin “*evet, memnun kaldım*” deme oranının %38,5 olduğu görülmüştür. İki kata yakın bir farkın olduğu bu cevaba göre okul kursuna katılanların okuldaki alan eğitiminden daha fazla memnun oldukları söylenebilir. Okul kursuna katılmış olan mezunların hem memnuniyet hem de aidiyetlerinin katılmamış olanlardan daha yüksek çıkmasının sebebi, kursa katılan öğrencilerin okulun eğitim imkânlarından daha fazla yararlanmış olmalarına bağlı olarak gelecek hedeflerine ulaşabilmek için okulun kolaylaştırıcı bir rolünün olduğunu düşündükleri şeklinde açıklanabilir. Çünkü literatürde okullardaki eğitimin kalitesinin, öğrencinin memnuniyeti ile aidiyeti arasında bir köprü görevi gördüğü yani kaliteli eğitimin öğrencinin memnuniyetini, memnuniyetinin de aidiyetini arttırdığı belirtilmektedir.⁴⁸ Benzer şekilde kaliteli eğitimin öğrencilerin okulla uzun vadeli ilişkisinin anahtarı olduğu,⁴⁹ öğrencilerin kaliteli bir eğitim aldığına inandıkları ve memnun oldukları okullarına sadakat geliştirip, okullarıyla özdeşleşmelerinin beklendiği ifade edilmektedir.⁵⁰

Mezunların HİK'e kayıt yaptırırken etkili olan kişi/kişilerin kimler olduğu sorusu yöneltilmiş ve büyük çoğunluğunun (%62,0) kendi isteğiyle okula geldikleri tespit edilmiştir. Kendi isteğiyle veya başka bir sebeple (anne-baba isteği, arkadaş tavsiyesi vb.) HİK'e gelmiş olmanın, onların aidiyet ve memnuniyetleri üzerinde etkisinin olup olmadığı incelendiğinde, kendi isteğiyle okula gelenlerin hem aidiyetlerinin hem de memnuniyetlerinin diğer gruplardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Kendi isteğiyle HİK'e gelmiş olan mezunlar, okul aidiyeti ölçeğinin tüm faktörlerine sırasıyla ($\bar{X}=4,35$; $\bar{X}=4,44$; $\bar{X}=4,05$) tam düzeyde puan verirken, anne-babasının isteğiyle HİK'e gelmiş olan mezunlar ($\bar{X}=3,80$; $\bar{X}=3,77$; $\bar{X}=3,44$) yüksek düzeyde puan vermişlerdir. Bu sonuçlara göre tüm faktörlerde anlamlı farklılığa

⁴⁸ Annamdevula & Bellamkonda, “The Effects of Service Quality on Student Loyalty”, 450.

⁴⁹ Medeiros & Teixeira, “The Influence of Teaching Quality Attributes to Retain Students” 8.

⁵⁰ Çalık Var, *Üniversite Öğrencilerinde ve Mezunlarında Öğrenci Sadakatini Yordayan Değişkenlerin Yapısal Eşitlik Modellemesiyle İncelenmesi*, 6.

sebeup olması bakımından okul tercihinde etkili olan kişi/kişilerin öğrencilerin aidiyetini etkilediği söylenebilir. Okul tercihinde etkili olan kişi/kişiler ve memnuniyet ilişkisi incelendiğinde, okula kendi tercihiyle gelenler arasında, okulda gördükleri alan dersleri (SAY-EA-SÖZ) için “*evet, memnun kaldım*” diyenlerin oranı %67,5 iken, anne-babasının isteğiyle gelenler arasında, “*evet, memnun kaldım*” deme oranının %50 olduğu görülmüştür. Okula kendi tercihiyle gelenler arasında, okulda gördükleri din eğitimi için “*evet, memnun kaldım*” diyenlerin oranı %92,5 iken, anne-babasının isteğiyle gelenler arasında, “*evet, memnun kaldım*” deme oranının %70,6 olduğu görülmüştür. Bu cevaba göre okula kendi tercihiyle gelenlerin okuldaki hem alan dersleri eğitiminden hem de din eğitiminden daha fazla memnun oldukları söylenebilir. Okula kendi isteğiyle gelenlerin hem aidiyetlerinin hem de memnuniyetlerinin yüksek olmasının sebebi, kendi isteğiyle okula gelen öğrencilerin okula daha kolay uyum sağlayabildiği, arkadaş ve öğretmen ilişkilerinde daha girişken olabildiği, akademik ve sosyal yönden gelişimi için daha az dış desteğe ihtiyaç hissedebildiği ile açıklanabilir. Literatürde bu sonucu destekleyen bulgular mevcuttur. İki ayrı çalışmada İHL’yi kendi isteğiyle tercih edenlerin okul aidiyet düzeylerinin ($\bar{X}=3,99$; $\bar{X}=4,15$) puan ile yüksek düzeyde olduğu, kendi istekleri dışındaki diğer nedenlerle (aile, öğretmen, akraba yönlendirmesi vb.) İHL’de okuduğunu ifade eden öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğunun saptandığı belirtilmiştir.⁵¹

Okulda yapılan yarışma, gezi, sosyal ve sportif etkinlikler gibi sosyal faaliyetlere katılma durumunun mezunların okula yönelik aidiyet ve memnuniyetlerini etkileyip etkilemediğine bakıldığında sosyal faaliyetlere katılmış olan mezunların hem aidiyetlerinin hem de memnuniyetlerinin katılmamış olanlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Okuldaki sosyal faaliyetlere katılan mezunlar, okul aidiyeti ölçeğinin tüm faktörlerine sırasıyla ($\bar{X}=4,28$; $\bar{X}=4,41$; $\bar{X}=3,99$) tam düzeyde puan verirken, sosyal faaliyetlere katılmamış mezunlar ($\bar{X}=3,98$; $\bar{X}=3,89$; $\bar{X}=3,58$) yüksek düzeyde puan vermişlerdir. Bu sonuçlara göre tüm faktörlerde anlamlı farklılığa sebep olması bakımından, okuldaki sosyal faaliyetlere katılmanın öğrencilerin aidiyetlerini olumlu etkilediği söylenebilir. Okuldaki sosyal faaliyetlere katılım ile memnuniyet ilişkisi incelendiğinde, okuldaki sosyal faaliyetlere katılmış olanlar arasında, okulda gördükleri alan dersleri (SAY-EA-SÖZ) için “*evet, memnun kaldım*” diyenlerin oranı %63,4 iken, sosyal faaliyetlere katılmamış olanlar arasında, “*evet, memnun kaldım*” deme oranının %53,2 olduğu görülmüştür. Bu cevaba göre sosyal faaliyetlere katılmanın okuldaki alan eğitiminden daha fazla memnun olmaya sebep olduğu söylenebilir. Okuldaki sosyal faaliyetlere katılmanın öğrencilerin hem aidiyetlerini hem de memnuniyetlerini arttırmasının sebebi, sosyal faaliyetlere katılımın öğrencinin okulla özdeşleşmesine yardım ettiği, okula yönelik olumlu duyguları beslediği, okuldaki kişisel ve sosyal gelişim fırsatlarını yakalamalarına

⁵¹ Gencer, “İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinde Okul Aidiyet Duygusu”, 163; Aşlamacı & Eker, “İmam-Hatip Lisesi Öğrencilerinin Okul Aidiyet ve Dinî Tutum Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, 27.

olanak sağladığı şekilde açıklanabilir. Literatürde sosyal faaliyetlere katılımın aynı zamanda öğrencinin davranışsal boyutta bir aidiyetinin göstergesi olduğu,⁵² öğrencinin grup ile etkileşiminin ne kadar çok olursa grupla özdeşleşmesinin de o kadar yüksek olduğu ifade edilmektedir.⁵³

HİK mezunlarının tamamına yakını lise eğitiminin ardından yüksek eğitime devam etmişlerdir. Türkiye'deki ve KKTC'deki üniversitelerin farklı bölümlerinde okuyan mezunların bir kısmı üniversiteyi bitirerek çeşitli mesleklerde çalışmaya başlarken bir kısmı da üniversite eğitimlerini sürdürmektedirler. Araştırmada mezunların okudukları fakülte değişkenine göre, ortaokul ve/veya lise eğitimi gördükleri HİK'e yönelik hem aidiyet hem de memnuniyet düzeylerinin farklılaştığı tespit edilmiştir. Sağlık bölümlerinde okuyanlar okul aidiyeti ölçeğini tam düzeyde değerlendirirken; sosyal bilimler, ilahiyat ve öğretmenlik bölümlerinde okuyanlar ölçeği yüksek düzeyde değerlendirmişlerdir. Bu sonuçlara göre sağlık bölümlerinde okuyan mezunların diğer bölümlerde okuyan mezunlara göre daha yüksek bir aidiyete sahip oldukları söylenebilir. Mezunların okudukları fakülteler ile memnuniyet ilişkisi incelendiğinde, ilahiyat alanında okuyanlar arasında, okulda gördükleri alan dersleri (SAY-EA-SÖZ) için “*evet, memnun kaldım*” diyenlerin oranı %40,0 iken, diğer fakültelerde okuyanlar arasında, “*evet, memnun kaldım*” deme oranının %54,2 ile %69,6 arasında değiştiği görülmüştür. Bu cevaba göre ilahiyat alanı dışındaki fakültelerde okuyan mezunların okuldaki alan eğitiminden daha fazla memnun oldukları söylenebilir. İlahiyat alanında okuyanlar arasında, “*okuldaki meslek derslerinin haftalık saatleri din eğitimi için yeterli midir?*” sorusu için “*evet, yeterlidir*” diyenlerin oranı %50 iken, diğer fakültelerde okuyanlar arasında, “*evet, yeterlidir*” deme oranının %62,2 ile %85,4 arasında değiştiği görülmüştür. Bu cevaba göre ilahiyat alanında okuyan mezunların, HİK'te daha fazla din eğitimi verilmesi gerektiğini düşündükleri söylenebilir. Mezunların okudukları fakültelere göre aidiyet ve memnuniyet düzeylerinin değişmesinin sebebi, üniversite eğitimi ve gelecek ile ilgili beklentilerinin etkili olduğu ve HİK'te gördükleri eğitimi buna göre değerlendirdikleri şeklinde açıklanabilir. İlahiyat alanında okuyan öğrencilerin yapacakları din dersi öğretmenliği/din görevlisi mesleklerine altyapı olması açısından HİK'teki meslek derslerinin haftalık ders saatinin daha fazla olması gerektiğini düşündükleri; buna mukabil özellikle sağlık bölümlerinde okuyan mezunların HİK'teki meslek derslerinin hedeflerine engel olmadığını hatta okul kursu vb. takviyelerle hedeflerine daha kolay ulaştıklarını düşündükleri söylenebilir. Literatürde yükseköğretimde ilahiyat alanında okumak isteyen İHL öğrencilerinin aidiyet düzeylerinin, diğer bölümlerde okumak isteyen öğrencilere göre daha yüksek

⁵² Jimerson vd., “Toward an Understanding of Definitions and Measures of School Engagement”, 7.

⁵³ James G. March - Herbert A. Simon, *Örgütler*, çev. Ömer Bozkurt - Oğuz Onaran (Ankara: TODAİ, 1975), 74.

olduğu,⁵⁴ başka bir çalışmada, öğrencilerin İHL'de aldıkları dini eğitimin gelecekteki meslek hayatlarına olumlu katkı sağlayacağını düşündükleri ifade edilmektedir.⁵⁵

HİK mezunlarının okullarına yönelik aidiyetleri ile memnuniyetleri arasındaki ilişkiyi belirlemek için uygulanan korelasyon sonuçlarına göre mezunların okul aidiyetleri ile memnuniyetleri arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Mezunların hem HİK'teki alan derslerinden (SAY-EA-SÖZ) memnun olmaları ile tüm aidiyet boyutları arasında ($r=458, r=468, r=380; P<0,01$) hem de din eğitiminden memnun olmaları ile tüm aidiyet boyutları arasında ($r=586, r=597, r=488; P<0,01$) orta düzeyde, pozitif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre mezunların okuldaki hem alan dersleri eğitiminden hem de din eğitiminden memnuniyet düzeyleri arttıkça okula olan aidiyetlerinin de arttığını söylemek mümkündür. Literatürde bulguları destekleyici sonuçlar görülmektedir. Öğrenci aidiyeti üzerinde olumlu bir etkiye ve itici bir güce sahip olup memnuniyet, öğrencilerin aidiyetinin temel belirleyicisidir.⁵⁶ Öğrencilerin aidiyetini sağlamak için okuldaki eğitim kalitesini yükseltmek ve bu sayede öğrencilerin memnuniyetlerini arttırmak gereklidir.⁵⁷

ÖNERİLER

Mezunların yüksek düzeydeki kurumsal aidiyetlerini canlı tutmak amacıyla hem mezunlar derneği hem de okul yönetimi tarafından çeşitli sosyal ve sportif etkinlikler yapılabilir. Bu sayede mezunların aralarındaki bağı güçlendirmeleri hem de okula daha fazla katkıda bulunmaları sağlanabilir.

Mezunların okulda hâlen okuyan öğrencilerle daha güçlü iletişim kurmalarını ve onlara rehberlik etmelerini sağlamak amacıyla mezunlar ve öğrenciler arasında sohbet programları, geziler, spor turnuvaları vb. etkinlikler düzenlenebilir.

Erkek öğrencilerin memnuniyet ve aidiyetlerini arttırmak amacıyla okul içi görevlendirmelerde, sosyal etkinliklerde ve organizasyonlarda erkeklere daha fazla görev verilebilir. Erkekler arasında düzenlenecek sosyal ve sportif faaliyetler arttırılabilir.

Okula kendi tercihiyle gelen öğrencilerin memnuniyet ve aidiyetlerinin daha yüksek olduğu göz önünde bulundurularak ilgili kişi, kurum ve kuruluşlar tarafından kayıt dönemi öncesinde hedef kitleye yönelik okulun programı, eğitimi, sosyal ve sportif imkânları hakkında tanıtım çalışmaları yapılabilir.

⁵⁴ Gencer, "İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinde Okul Aidiyet Duygusu", 165; Aşlamacı - Eker, "İmam-Hatip Lisesi Öğrencilerinin Okul Aidiyet ve Dinî Tutum Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", 29.

⁵⁵ Budak, "TEOG Sınavında Başarılı Öğrencilerin İmam Hatip Lisesini Tercih Nedenleri", 449.

⁵⁶ Santos, "Perceived Image of De La Salle Lipa, Satisfaction and Loyalty of Cbeam Students", 35.

⁵⁷ Tamuliene & Murzaite, "The Influence of Higher Education Image on Students Loyalty", 242.

Yurtta kalan öğrencilerin memnuniyet ve aidiyetlerini arttırmak amacıyla okul ve yurt yönetimleri arasında daha fazla işbirliği ve ortak programlar icra edilebilir. Yurtta kalan öğrencilerin yurtta geçirdikleri zamanlarını daha kaliteli ve verimli geçirmelerini sağlamak için öğrencilerin istek ve ihtiyaçları tespit edilebilir.

Okuldaki üniversite hazırlık kursunun öğrencilerin memnuniyeti ve aidiyetinde önemli bir rolü olduğu göz önünde bulundurularak kursa katılan öğrenci sayısının artırılması için tedbirler alınabilir.

Okulda yapılan yarışma, gezi, sosyal ve sportif faaliyetlerin öğrencilerin memnuniyet ve aidiyetinde büyük payı olduğu göz önünde bulundurularak bu faaliyetlerin sayısı ve niteliği artırılabilir. Tüm öğrencilerin bu faaliyetlere katılmasının sağlanmasına yönelik tedbirler alınabilir.

Mezunların okulda din eğitimi aldıkları için duydukları memnuniyeti ve alan derslerinin yanında gördükleri meslek derslerinin onların üniversiteye girmelerinde olumsuz bir etkisinin olmadığına yönelik kanaatleri, mevcut öğrencilerle paylaşarak motivasyonları artırılabilir.

Hala Sultan İlahiyat Koleji hakkında yapılan bu ilk müstakil çalışmanın benzerleri, öğrenci, öğretmen, veli, program vb. alanlar ile ilgili hem nicel hem de nitel olarak devam ettirilebilir.

KAYNAKÇA

- Acar, Muhammet Cevat. "İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin Dini Sorumluluk Düzeylerinin İncelenmesi: Bingöl Örneği". *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2/4 (Ekim 2014), 151-161.
- Akın, Ahmet vd. "Genel Aidiyet Ölçeği'nin Türkçeye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması". *Türk ve İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 3/7 (Haziran 2016), 271-277.
- Alaca, Fatma. *İki Dilli Olan ve Olmayan Öğrencilerde Okul Yaşam Kalitesi Algısı ve Okula Aidiyet Duygusu İlişkisi*. Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.
- Algül, Hüseyin. "Osmanlılar Devrinde Kıbrıs Seferinin Manevi Cephesi ve Ebussuud Efendi'nin Seferle İlgili Fetvası". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2/2 (1987), 37-42.
- Alves, Helena & Raposo, Mário. "Conceptual Model of Student Satisfaction in Higher Education". *Total Quality Management & Business Excellence* 18/5 (Temmuz 2007), 571-588. <https://doi.org/10.1080/14783360601074315>
- Aşlamacı, İbrahim & Eker, Emrah. "İmam-Hatip Lisesi Öğrencilerinin Okul Aidiyet ve Dinî Tutum Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi". *Değerler Eğitimi Dergisi* 14/32 (Aralık 2016), 7-38.

- Aydın, Hasan Burak. *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Yerli Kıbrıslılar ile 1974 Türkiye Göçmenlerinin Dini İnanç ve Uygulamalarının Karşılaştırmalı Bir Analizi: Güzelyurt Örneği*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.
- Budak, Hatice. "TEOG Sınavında Başarılı Öğrencilerin İmam Hatip Lisesini Tercih Nedenleri ve Sosyal Kimlik İnşa Sürecinde İmam Hatip Lisesinin Rolü". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 12/64 (Haziran 2019), 438-459. <https://doi.org/10.17719/jisr.2019.3366>
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail el-. *el-Câmiu's-Sahîh*. thk. Mustafa Dîb el-Boğa. Yemâme: Dâru İbn Kesîr, 1987.
- Büyüköztürk, Şener. *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi Kitabı*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 27. Basım, 2020. <https://doi.org/10.14527/978975680274>
- Büyüköztürk, Şener vd. *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 27. Basım, 2019. <https://doi.org/10.14527/9789944919289>
- Cebeci, Suat. "İmam-Hatip Liselerinin Öğrenci Yapısı ve Bunun Sosyal Gelişme Açısından Değerlendirilmesi". *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/1 (Haziran 1995), 111-120.
- Çalık Var, Esra. *Üniversite Öğrencilerinde ve Mezunlarında Öğrenci Sadakatini Yordayan Değişkenlerin Yapısal Eşitlik Modellemesiyle İncelenmesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2013.
- Çetin, İsa. *Anadolu İmam Hatip Liselerinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Okula İlişkin Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. İstanbul: Sebahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- Dündar, Narin. *Ortaöğretim Öğrencilerinin Okulla Özdeşleşme Düzeyleri ve Öğretmene Güven Algıları*. Malatya: İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Emanuel, Richard & Adams, J. N. "Assessing College Student Perceptions of Instructor Customer Service via the Quality of Instructor Service to Students (QISS) Questionnaire". *Assessment & Evaluation in Higher Education* 31/5 (Ekim 2006), 535-549. <https://doi.org/10.1080/02602930600679548>
- Gallegos, Juan Alejandro & Vasquez, Arturo. "Explaining University Student Loyalty: Theory, Method, and Empirical Research in Chile". *Academia Revista Latinoamericana de Administración* 32/4 (Kasım 2019), 525-540. <https://doi.org/10.1108/ARLA-02-2019-0049>.
- Gencer, Nevzat. "İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinde Okul Aidiyet Duygusu (Çorum Örneği)". *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (SAUIFD)* 21/39 (Haziran 2019), 149-172. <https://doi.org/10.17335/sakaifd.514384>

- Hoy, Wayne K. vd. *Open Schools, Healthy Schools: Measuring Organizational Climate* (Newbury Park, Calif: Sage Publications, 1991).
- Jimerson, Shane R. vd. "Toward an Understanding of Definitions and Measures of School Engagement and Related Terms". *The California School Psychologist* 8/1 (Ocak 2003), 7-27. <https://doi.org/10.1007/BF03340893>
- Karasubaşı, Ömer Alper. *Öğrenci ve Mezunlarının Perspektifinden İmam Hatip Liselerinin Değerlendirilmesi*. Tokat: Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Karateke, Tuncay. "İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin İmam Hatip Lisesi, Meslek Dersi Öğretmeni ve İdarecilerine İlişkin Metaforik Algıları". *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi* 23/3 (Aralık 2019), 1235-1256. <https://doi.org/10.18505/cuid.620035>
- KKTCMEB. KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı. "2018-2019 Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Eğitim İstatistikleri Yıllığı". Erişim 20 Nisan 2020. <http://eohd.mebnet.net/sites/default/files/2018-19IstatistikYilligi-022019.pdf>
- Koç, Ahmet & Özkan, Esmâ. "Örgün Din Eğitimi Veren Kurumlarda Kur'an-ı Kerim'in Anlamının Öğretilmesi Üzerine Bir Araştırma". *Yakın Doğu Üniversitesi İslam Tetkikleri Merkezi Dergisi* 5/2 (Aralık 2019), 187-232. <https://doi.org/10.32955/neu.istem.2019.5.2.01>
- March, James G. & Simon, Herbert A. *Örgütler*. çev. Ömer Bozkurt - Oğuz Onaran. Ankara: TODAİ, 1975.
- Medeiros, Clarisse Cordeiro & Teixeira, Arilda. "The Influence of Teaching Quality Attributes to Retain Students at a Federal Education Institution". *Revista Eletrônica de Gestão Organizacional* 17/1 (Haziran 2019), 58-72.
- Nurçin, Volkan. "İngiliz İdaresi'nde Kıbrıs'ta Din Görevlisi Yetiştiren Bir Kurum: İslam İlahiyat Okulu". *Yakın Doğu Üniversitesi İslam Tetkikleri Merkezi Dergisi* 5/2 (Aralık 2019), 203-238. <https://doi.org/10.32955/neu.ilaf.2019.5.2.02>
- Nurçin, Volkan. "İngiliz İdaresinde Kıbrıs'ta Örgün Din Eğitime Genel Bir Bakış". *Batman Üniversitesi İslami İlimler Dergisi* 3/1 (Haziran 2019), 20-32.
- Nurçin, Volkan. *Kıbrıs'ta Din Eğitiminin Dönüşümü ve Türkiye'nin Etkileri*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2019.
- Nurçin, Volkan. *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Örgün ve Yaygın Din Öğretimi Tartışmaları*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012.
- Oliver, Richard L. *Satisfaction: A Behavioral Perspective on the Consumer: A Behavioral Perspective on the Consumer*. New York: Routledge, 2. Basım, 2014. <https://doi.org/10.4324/9781315700892>

- Özensel, Ertan & Aydemir, Mehmet Ali. *Türkiye İmam Hatip Lisesi Öğrenci Profili Araştırması (Temel Sorunlar, Beklentiler ve Değer Yapıları)*. TİMAV, 2014.
- Santos, Lanie M. "Perceived Image of De La Salle Lipa, Satisfaction and Loyalty of Cbeam Students". *DLSL Journal of Management* 3/1 (Aralık 2016), 22-37.
- Sarı, Mediha & Özgök, Aslı. "Ortaokul Öğrencilerinde Okula Aidiyet Duygusu ve Empatik Sınıf Atmosferi Algısı". *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 13/2 (Aralık 2014), 479-492. <https://doi.org/10.21547/jss.256833>
- Sezgin, İsmail. *Kıbrıslı Türklerin Dini Yaşayışları Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma (Güzelyurt Örneği)*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Şahin, İsmail. "Predicting Student Satisfaction in Distance Education and Learning Environments". *Turkish Online Journal of Distance Education* 8/2 (Nisan 2007), 113-119.
- Tamuliene, Vilma & Murzaite, Rasa. "The Influence of Higher Education Image on Students Loyalty in Lithuania". *Transformations in Business & Economics* 12/2 (Nisan 2013), 196-214.
- Tekel, Esra & Korumaz, Mithat. "Yükseköğretimde Öğrenci Sadakâti Ölçeği: Uyarlama, Dil Geçerliği ve Faktör Yapısının İncelenmesi". *Kalem Uluslararası Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi* 7/1 (Haziran 2017), 183-203. <https://doi.org/10.23863/kalem.2017.80>